

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

**NÁBYTEK, DESIGN, FUNKCE A VÝTVARNÉ
UMĚNÍ**

**FURNITURE, DESIGN, FUNCTION AND FINE
ART**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Hana Kvašinská

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Šmíd, PhD.

Studijní program: Vychovatelství

Typ studia: Kombinované studium

Rok odevzdání: 2011

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu PhDr. Janu Šmídovi, PhD., za jeho cenné připomínky, trpělivost, ochotu a odborné vedení bakalářské práce.

Dále děkuji kuchyňskému studiu Bucur s. r. o., Hradec Králové za profesionální informace, vstřícnost a zapůjčení projektové dokumentace

a

Bc. Radce Šustkové, za odbornou konzultaci a vedení práce s dětmi při aplikaci námětu ve výtvarném projektu na téma „Nábytek“.

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím se zapůjčováním práce a jejím zveřejňováním.

V Černilově dne 9. března 2011

.....

Hana Kvašinská

ANOTACE

Kvašínská Hana: **NÁBYTEK, DESIGN, FUNKCE A VÝTVARNÉ UMĚNÍ**

/Bakalářská práce/ Praha 2011 – Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta,

Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství, 61 normo stran.

zaměření práce: historická analýza, teoretická studie doplněná o didaktický segment

předmět: pohled na nábytek v širších souvislostech, jeho význam a hodnoty pro společnost, současná produkce a trh, propojenost s vybranými vědními obory

cíl: představit nábytek v kontextu s jeho sociokulturními, užitnými a výtvarnými hodnotami, historický vývoj od prvopočátku po současnost, aplikace tématu „Nábytek“ do výtvarné výchovy

přínos, poznatky: zaměření se na nábytek - vytvoření uceleného objektivního obrazu, přínos užitého umění a jeho funkce, sociálně kulturní a výtvarný úhel pohledu, nadání v souvislosti se vzděláním, práce s dětmi

klíčová slova: nábytek, historie, kultura, design, umění, výtvarná výchova, vzdělávání, estetika, komunikace, hodnota, sloh

Tato bakalářská práce je zaměřena na téma „Nábytek, design, funkce a výtvarné umění“. Ve 21. století se již běžný člověk příliš nezamýšlí nad minulostí a vývojem věcí, které ho obklopují. Bere je jako samozřejmou součást každodenního života. Na následujících stránkách své práce jsem se pokusila objektivně analyzovat a shrnout nejdůležitější fakta z dostupných pramenů, prvopočátky vzniku nábytku, vývoj, historické proměny nejen po stránce vzhledu a konstrukce, ale i z úhlu vnímání jeho hodnoty v konformitě s dobou, ve které vznikl. Dále se zabývám rozborem nejdůležitějších funkcí nábytku, designem, možnostmi jeho chápání, využití a přímou propojeností s výtvarnou výchovou. V didaktické části jsem se pokusila za odborné pomoci sestavit tematický okruh, jehož jeden námět byl aplikován do praktické podoby a fotograficky zdokumentován. Celá práce je doplněna o vizuální přílohu v kontextu s danou problematikou. Vzhledem k širokému rozsahu tématu, jsem se snažila zaměřit na proudy, které jsou klíčové především pro evropský kontinent.

ABSTRACT

Kvašínská Hana: **FURNITURE, DESIGN, FUNCTION AND FINE ART**

/Bachelor's Thesis / Prague 2011 – Charles University in Prague,

Faculty of Education,

Institute of Teachers' Professional Development, 61 standard pages.

Thesis focus: historical analysis, theoretical study supplemented with a teaching segment

Subject: viewing furniture in a wider context, its significance and values for society, current production and market, interconnection with selected branches of science

Target: presentation of furniture in the context of its socio-cultural, utility and art values, historical development from the very beginnings to the present day, application of the "Furniture" topic in the school subject of art

Benefits, findings: concentration on furniture – creating a complex objective picture, benefits of applied arts and their function, socio-cultural and art aspect, talent in connection with education, working with children

Key words: furniture, history, culture, design, art, school subject of art, education, aesthetics, communication, value, style

This bachelor thesis is focused on the theme "Furniture, Design, Function and Fine Art". In the 21st century an ordinary person does not much contemplate about the past and the development of the things which surround him. He takes them as an obvious component of his everyday life. On the following pages of my thesis I have tried to objectively analyse and sum up the most important facts from available sources, the very beginnings of furniture origins, its development and historical changes not only from the appearance and design point of view but also from the aspect of perceiving its value in conformity with the time, in which it was produced. Moreover, I focused on the analysis of the most important functions of the furniture, design and possibilities of its perception, use and direct interconnection with the school subject of art.

In the teaching part, with expert help I have attempted to set up a thematic group and one of its topics was applied in practice and documented with photographs. The whole thesis is supplemented with a visual annex in the context of the given issues. In view of the large scope of the topic, I have tried to concentrate on the trends which are of key importance mainly for the European continent.

OBSAH

Anotace

Abstract

Obsah

Úvod.....	8
1 Historie nábytku.....	9-31
1.1 Prvopočátky vzniku nábytku.....	9
1.2 Jednotlivá slohová období.....	10
2 Funkce nábytku.....	36-44
2.1 Funkce nábytku v historii x dnes.....	36
2.2 Praktická funkce.....	37
2.3 Estetická funkce.....	38
2.4 Nábytek - prostředek neverbální komunikace.....	39
2.5 Sociokulturní funkce.....	41
2.6 Psychologická funkce.....	42
3 Současný nábytek.....	45-65
3.1 Výroba nábytku v 21. století.....	45
3.2 Cesta za nábytkem.....	46
3.3 Design.....	58
3.4 Materiály včera a dnes.....	60
3.5 Nábytek v dětském pokoji.....	63
4 Výtvarná výchova jako předmět všeobecného rozvoje.....	66-80
4.1 Hledání talentu.....	66
4.2 Systém vzdělávání.....	67
Závěr.....	81
Použitá a inspirativní literatura + ostatní zdroje.....	82-85
Příloha – Výtvarné etudy na téma „Nábytek“.....	86-94
Obrazová dokumentace přílohy – internetové zdroje.....	95

ÚVOD

Svět kolem nás. Hovoří s námi tajemnou řečí barev, tvarů, vůní, zvuků. Je tak rozmanitý, že nelze vyčíslit všechny jeho podoby. Komunikuje s námi prostřednictvím našeho vnímání a naší schopnosti reprodukovat to, jaké asociace v nás vyvolává. Svět, který bych Vám chtěla přiblížit, nese kouzlo dob dávno minulých, je přehlídkou utichlých i současných epoch a s trochou nadsázky lze říci, že poodkrývá i roušku budoucnosti, kterou tvoří svým osobitým výtvarným výrazem dávní řemeslníci, dnešní i budoucí truhláři, designéři, architekti a současně i všichni ostatní, kteří se pohybují na poli zvaném „**SVĚT NÁBYTKU**“.

Ve své práci se pokouším v hrubých rysech nahlédnout do problematiky nábytku, odhalit pozitivní přínos nábytkového užitého umění pro společnost, nahlédnout do hlubších spojitostí s různými vědními obory jako jsou vědy o umění, kultuře, psychologii, archeologii, historii, pedagogice a další. Mou snahou je provést hrubou sumarizaci historického vývoje nábytku, doplněnou o fotografie dochovaných historických památek v jednotlivých slohových obdobích, pokusit se zhodnotit nejdůležitější hodnoty z hlediska funkce nábytku.

V některých úsecích práce chci uplatnit své zkušenosti z nedávné rekonstrukce kuchyně (zejména pro to, že jsem tuto oblast při této příležitosti delší dobu studovala z dostupných zdrojů informací) z jednání a konzultací ve specializovaném kuchyňském centru, které jsem požádala o pomoc při zpracování informací o novodobých používaných materiálech a technologiích.

V závěrečné části práce, věnované propojení vzdělání, výchovy a tématu „Nábytek“ analyzuji přínos, význam a úlohu vzdělání a výtvarné výchovy jako „kurikula“ - všestranně využitelného nástroje vzdělávání a výchovy, pro rozvíjení klíčových kompetencí a potencialit, které mají přímé souvislosti s vývojem osobnosti. Obrazová dokumentace práce, která je v zadání Bc. práce definovaná jako separátní součást, byla v průběhu řešení práce pro lepší názornost a přehlednost implantována přímo do samotné textové oblasti. Didaktická část práce byla rozdělena na dvě sekce, z nichž jedna je součástí textu o školním vzdělávání a druhá je řešena formou samostatné přílohy.

1 HISTORIE NÁBYTKU

1.1 Prvopočátky vzniku nábytku

„Ve srovnání s ostatními tvory nebyl náš prapředek vybaven žádným přednostním uzpůsobením tělesné schránky. Jeho tělo nebylo vhodně stavěné ani vybavené pro život v tvrdé přírodě. Za chudé, oproti mnohým tvorům nedokonalé tělesné vlastnosti, byl odškodněn mozkem. Tento dar mu umožnil vytvořit vlastní kulturu. Mozek s celým jemným nervovým systémem mu poskytl možnost dobře koordinovat pohyby a těmito pohyby vytvořil nejen ochranu proti nepohodě, ale i nástroje. Oproti ostatním tvorům zhotovil nástroje dokonalé, kterými dokázal dát předmětnému světu potřebné tvary. Prvopočátky cílevědomé tvorby těchto předmětů, které je možné nazvat nábytkem, je podle archeologických nálezů možné předpokládat v době před deseti tisíci lety.“
(Dlabal, 2000, str. 9, 10)

Stejně tak, jako samo lidstvo prošlo od této doby ohromným vývojem, společně s ním, se vyvíjel po celé zeměkouli i nábytek, který nese otisk kultury našich předků, a doby ve které byl stvořen.

Pravěký nábytek však zdaleka neměl dnešní podobu. Jako postel sloužil vymezený prostor vystlaný travou, jako stůl a židle byla cílevědomě vyvýšena podlaha příbytku. První konstrukční spoje nábytku vznikaly náhodně. Když se při rozdělování ohně pomocí luku podařilo ve dřevě udělat otvor, byl položen základ primárnímu konstrukčnímu spoji - spojení čepem. Za pomoci řemínků z kůže, lián nebo různých přírodních vláken byly jednotlivé části k sobě svazovány. Těchto „primitivních“ konstrukčních spojení (čepu i oplétaného spoje) se využívá se i v dnešní době. Hlavními materiály pro výrobu pravěkého nábytku bylo vše, co bylo přirozeně dostupné, např. dřevo, jíl, hlína, kameny, přírodní vlákna, kůže, traviny, sláma aj.

1.2 Jednotlivá slohová období

Starověká Mezopotámie

V 19. století vědci při průzkumu zaniklých měst na březích Eufratu a Tigridu objevili města Chorsabad a Ninive. Ve třicátých letech 20. století vykopal Archeolog Charles Leonard Wooley město Ur, jedno z nejmocnějších měst jižní Mezopotámie v období 4000 – 3000 př. Kr. Zde byla odhalena kultura starých Sumerů, kteří byli podle dosavadních archeologických objevů, nejstarší historicky objevenou civilizací – kolébkou světových dějin.

„Více jak tisíc let udrželi Sumerové obdivuhodnou kulturní úroveň. Akadská říše, Asyřané, Babyloňané, ale posléze i Peršané pak mohli navázat na vyzrálou kulturu. Navázali na ni bez rozdílu. Dobytelé mezopotamských měst přebírali nejen koncepci výstavby zikkurat (schodišťová pyramida vedoucí k bohům), domů, chrámových staveb a paláců, ale i tvorbu nábytkových předmětů. Vývoj nábytku pak byl vývojovým řetězcem z generace na generaci, od podrobených k vítězům.“
(Dlabal, 2000, str. 12)

Bohužel díky materiálu, který se používal na stavby (cihly z nepálené hlíny) a vzhledem ke klimatickým podmínkám na březích řek Eufratu a Tigridu, nebylo možné dochovat žádné dřevěné předměty. První důkazy o existenci nábytku, byly dochovány především formou kreseb a reliéfů na hliněných tabulkách a pečeti. Hlavním materiálem pro výrobu nábytku byla především hlína, kameny a dřevo.

Dřevěný nábytek byl však doménou pouze nejvyšších vrstev. Dobré, kvalitní dřevo bylo nedostatkové. Bylo proto nutné dovážet jej až z Indie (teakové a ebenové dřevo).

„Vyskytují se názory, že některé části nábytkových předmětů v pozdějším období byly kovové, nebo kovovými pláty zdobené a zpevňované. Značný pokrok v metalurgii by tomu nasvědčoval.“ (Dlabal, 2000, str. 14)

◀ **Obr. č. 1 Harfenistka** sedící patrně na skládací stoličce. Terakotový reliéf, rané 2. tis. př. n. l.

Obr. č. 2 Na sedačce sedící muž ▼

(opracovávající kus dřeva teslicí).

Konstrukce sedačky zesílena trnoží.

Terakotový reliéf, rané 2. tis. př. n. l.

Území při březích řek Eufratu a Tigridu bylo však velmi chudé na výskyt rud a kamene. Proto bylo nutné stejně jako dřevo i měď dovážet z oblasti Omanu, nebo Sinajského pohoří. Materiál tak mnohdy putoval i stovky kilometrů ke svému zpracování. Z tohoto důvodu nábytek, který byl zobrazen na reliéfech vykopávek, vlastnila pouze elita tehdejší společnosti. Byly zde zobrazeny, sedačky, stoličky, trůny, lehátka stoly, aj. I přes to, že nezůstala dochována jediná kresba, na které by byl zachován pracovní postup výroby nábytku, můžeme s úžasem konstatovat, že již před tisíci lety zvládli řemeslníci v Mezopotámii všechny základní práce se dřevem.

Starověký Egypt

„Kultura starých Egyptanů ovlivnila nejen starověká vědecká poznání, ale i technologické postupy a řemeslnický um. Objevy při vykopávkách pomohly archeologům přinést ucelené svědectví o důmyslnosti člověka a schopnosti lidské ruky. Starí Egyptané obdobně jako obyvatelé Mezopotámie vytvořili židli a křeslo, pevnou i sklápěcí sedačku, stolek i stůl, lůžko, lehátko a úložné prostory. Snad navždy tyto staré kultury určily základní tvary nábytku. Proměny, které následovaly v celém dějinném vývoji nábytku, bychom mohli nazvat pouhými modifikacemi prapůvodních tvarů. O technologických postupech, o vztazích při pracovních úkonech promluvily záznamy na četných dochovaných papyrech.“

(Dlbal, 2000, str. 18,19)

Archeologické vykopávky odhalily například velký rozvoj ve výrobě stolů, které sloužily k rozmanitým účelům. Velké stoly určené ke stolování, stoly určené k práci, ale i stolky zaměřené jednoúčelově pouze k zábavě. Např. stolek určený pro „sehet“ (hra obdobná naší dámě), byl dokonce vybaven zásuvkou pro ukládání hracích kamenů. Téměř všechny díly nábytku byly vyráběny ze dřeva akácie, sykomor, cedru, a ebenu. Obdobně jako tomu bylo v Mezopotámii i v Egyptě bylo kvalitní dřevo nedostatkovým zbožím.

Nábytek byl určen především vyšším vrstvám. Obyčejní lidé sedali při jídle či práci na zem na své vlastní paty. Dřevo pro sídla králů a velmožů, výrobu chrámových předmětů a inventáře pro náboženské obřady, bylo dováženo z Přední Asie. Ze středu Afriky byl dovážěn africký eben. V Egyptě nalezneme počátky kultivovanější práce se dřevem. Staří Egyptané ovládali výrobu dýhy tenké i 2mm, techniku vrstvení dřevěných dýh – tvorbu překližky až ze šesti vrstev dýh. Lepení překližky bylo tak dokonalé, že tyto spoje drží až dodnes. Tenké pláty dýhy byly používány i ke konečnému zdobení nejdražších nábytkových dílů tzv. intarzií (vykládání dřeva dřevem, kdy do upraveného dřevěného základu jsou vkládány dřevěné destičky - dýhy, které se liší od základu barvou a texturou). Další používanou zdobící technikou byla dřevořezba.

Velmi často se na nábytkových nohách objevovaly dřevořezby zvířecích hlav a prack. Tvarování nohou postelí do tvaru lvích tlap nebo býčích paznehtů přináleželo zejména faraónovi a jeho nejbližším velmožům. Nábytek panovníků byl taktéž zdoben tenkými fóliemi ze zlata. Zlacený byly i úložné prostory, drobnými šperkovnicemi počínaje, objemnými truhlicemi konče.

Při svých pracích používali nábytkáři spojení dřevěnými hmoždinkami, rybinové spoje a vymysleli rohový spoj tzv. ozub. Je až s obdivem, jak náročné kusy nábytku vznikaly za pomoci základního nářadí, které bylo v této době dostupné (sekery, pily, teslice, nože, dláta a palice). Břity nástrojů zprvu tvořil pouze štípaný kámen, který byl až mnohem později vystřídán za ostří z ušlechtilých kovů a železa. Ke konečným povrchovým úpravám dřevěných dílů, sloužil jemný drcený křemenný prášek, kterým se povrch nábytku obrušoval a posléze napouštěl vonnými oleji. K výrobě nábytku byly vytvořeny specializované truhlářské dílny.

„V egyptském archivu úřadu, v Tell el Amarně, který bychom dnes mohli nazvat úřadem zahraničních záležitostí, byly nalezeny záznamy z let kolem roku 1350 př. Kr. o výměně nejen lékařů a astrologů, ale i vysílání řemeslníků, kteří ovládali výrobu náročných předmětů i do vzdálených míst. A tak postupně se kultura práce a nábytkové umění stávaly vlastním i následujícím civilizacím celého starověku.“
(Dlabač, 2000, str. 22)

▼ **Obr. č. 3 Faraonův trůn** – zdoben řezbou hlavami a tlapami lvů, zlacen zlatou fólií

Obr. č. 4 Egyptská židle z období vlády 18. nebo 19. dynastie (1550 – 1186 př. Kr.) ▲

Krétský nábytek

Kréta – nejjižnější evropský poloostrov, se stal v letech 3400 před Kr. – 1200 n. l. velkou dopravní křižovatkou námořních obchodních cest mezi orientem, Egyptem a Řeckem. Především architektura, zde byla velmi pozoruhodná, byly zde velmi náročné a technicky vybavené stavby. Například Knóssoský královský palác.

Tato stavba stojící uprostřed města, byla již vybavena kanalizací, vodovodem, splachovacími záchody a koupelnami. Z nábytkového vybavení paláce se dochoval pouze královský trůn. Na rozdíl od sedadel orientálních vládců, chybí zde symboly moci a síly. Nábytek byl jednoduchý stejně tak i jeho výzdoba.

„Pochází z doby rozkvětu Minojské kultury, která je archeology datována roky 1580 – 1400 př. Kr. Trůn, o kterém se proslychá, že je nejstarším zachovalým sedadlem panovníka, vypadá na první pohled jako trochu lepší křeslo. Nebudí pocit vznešenosti, úcty a velmocenské důstojnosti. Je to zcela prosté sedadlo.“

(Dlabal, 2000, str. 23)

„Vlastní sloh krétské kultury, ve kterém byl člověk mírou všech věcí, byl prost gigantických a bombastických prvků, které jsou Evropě tak cizí. (Ernst Sitting)“

(Dlabal, 2000, str. 23)

Vinou pomíjivosti většiny použitých materiálů, bylo z minojské nábytkové kultury dochováno velmi malé množství archeologických nálezů.

Starověké řecké nábytkové umění

Pro evropskou nábytkovou kulturu se stala základem řecká starověká kultura. Je pravdou, že i řecká kultura stejně jako všechny středomořské oblasti, byla ovlivněna kulturami Mezopotámie a Egypta, avšak právě řecká kultura byla inspirací pro další staletí vyvíjející se styly jako např. renesance, klasicismus, empír a zejména pseudohistorismus devatenáctého století. Z antických pramenů bylo možné kdykoliv čerpat. Například moderna na počátku dvacátého století či postmoderna byla inspirována antickou kulturou. Dřevěný řecký nábytek nebyl fyzicky dochován. Zachovaly se však četné keramické pozůstatky (vázy, amfory, misky...) na kterých je nábytek vyobrazen. Starověcí Řekové kladli důraz na rodinný život a proto i jejich nábytkové vybavení bylo k tomuto účelu hodně přizpůsobeno. Dokázali mistrně využít široké spektrum úložných prostorů. Přesně volili nábytek i jeho umístění vzhledem k jeho požadované funkci. Truhlice, výklenky s policemi, pevné i skládací stoličky, židle, stolky, lehátka atd. Vyobrazení skříní však chybí.

„Náš dům nehýří pestrou výzdobou, Sokrate, jednotlivé místnosti jsou však postaveny tak, aby se v nich daly co nejpohodlněji uložit zásoby, pro které jsou určeny. Každá jako by zvala, co do ní patří. Komora umístěná na nejbezpečnějším místě volala po uložení toho, co je nejceněnější, ať šlo o tkaniny nebo nářadí, suché místnosti po obilí, chladné po víně, světlé po takových činnostech a takovém nářadí, které potřebují světlo.“ (Dlabal, 2000, str. 27)

V prostorách domů se často nacházela lůžka. Jednalo se vlastně o vypletený dřevěný rám. K změkčení lehací části sloužily houně, kůže a koberce. V reprezentativních částech se nacházela i zdobená lůžka na čtyřech nohách bez opěradel, která se používala při setkáních, hostinách a sympóziích. K výzdobě nejluxusnějších lehátek byla použita slonovina, dřevořezba, ozdoby (zlaté, stříbrné a bronzové). Nejběžnějším nábytkem byla čtyřnohá sedačka, která sloužila nejen v domácnostech, ale i řemeslníkům, ve školách atd. Symbolem řeckých domácností se stala **židle s prohnutým opěradlem** pro pohodlnější sezení.

*„ Lehce vyhnuté nohy spolu s prohnutou zářadovou opěrkou poskytovaly pohodlné spočinutí a pevné opření zad. **Klismos** byla typickou židlí běžně používanou v domovech i dílnách. Řeční tvůrci tuto židli vytvořili ze zkušeností a poznání vlastností použitého materiálu, z pochopení základních vlastností dřeva. Do tvaru přenesli poznání technologických vlastností a vytvořili její ladné křivky, které potvrzují statické zákonitosti“. (Dlabal, 2000, str. 28)*

◀ **Obr. č. 5 Detail řecké vazy**

Vyobrazení žen, z nichž jedna sedí na židli (Klismos), která má přední nohy ohnuté dopředu a zadní dozadu

„Tvarově jasná a pohodlná potvrdila smysl antických tvůrců pro proporci, pro eleganci a dokonalost forem. Její tvar byl přejímán z generace na generaci“. (Dlabal, 2000, str. 28)

Starověcí Řekové byli zručnými řemeslníky. Ovládali již techniku soustružení dřeva a také techniku ohýbání dřeva pomocí napařování. Jednotlivé díly nábytku k sobě pojili rohovými spoji, které byly klíženy kostními klihy. Uměli vrtat i hoblovat. Řecký nábytek však nebyl vyráběn pouze ze dřeva. Kromě dřevěného nábytku vyráběli i nábytek kovový, především z bronzu a nábytek z mramoru, který díky odolnosti materiálu můžeme obdivovat dodnes.

Korintští a sykiónští kovolijci vyráběli mimo jiné i drobnější stolky a trojnožky, které vyváželi do tehdejšího velmi rozsáhlého řeckého světa. Starořecká dílna byla vybavena sekýrami, jemnými i hrubými pilami, pilníky, bronzovými dláty, vrtáky a škrabkami. Přesnost vyráběných dělů zajistila pravítka, kružidla a vodováha.

„Ačkoliv se technika zpracování ve vyspělých kulturách zdokonalila, zvláště vynalezením hoblíku a spojováním do sebe zapadajících dělů, přece se ve svém základním principu nezměnila.“ (Dlabal, 2000, str. 30)

Etruské nábytkové umění

Souběžně s Řeky byla i etruská kultura základem evropského nábytkového umění. V průběhu prvního tisíciletí př. Kr., ovládlo dvanáct etruských městských států mezi sebou volně spojených v kultovní federaci, západní část střední Itálie. V 8. století př. Kr., dosáhli Etruskové významného postavení, které převyšovalo tehdejší středoitalské kmeny. Domy Etrusků často zdobily náročně vypracované a dokonalé umělecké výrobky. Nasvědčují tomu i opakující se archeologické nálezy trojnožek, ohřívadel a svícňů.

Z důvodu umístění etruského území (dnešní Toskánsko) panuje názor že, na výrobu nábytku se používalo především dřevo a proutí, kterého je na tomto území dostatek i dnes. Bohužel i zde se vlivem klimatu tyto předměty nedochovaly. Malby v hrobkách jsou jedinými dochovanými informacemi, ze kterých lze vyčíst, že

původní základní etruský nábytek byl jednoduché konstrukce. Jsou zde znázorněny lavice, stoličky a skládací sedačky s nohami do tvaru písmene X. Z originálního zařízení každodenního života se dochoval pouze nábytek kovový, který je však oprávněným skvostem výroby etruských řemeslníků a do dnešních dnů je možné jej shlédnout v muzejních sbírkách. Nábytek se vyznačuje logickými proporcemi a zajímavými tvary.

Vědečtí pracovníci zkoumající kulturu Etrusků se domnívají, že původním kusem jejich nábytku, byla křesla vyrobená z bronzu. Etruskové zvládli výrobu bronzu již v 6. stol. př. Kr. a to tak dobře, že byl používán na výrobu téměř veškerého základního nábytku. Kovový nábytek byl zdoben tepáním. Za základní nábytkový díl je však považován nábytek lehací. Lehátka sloužila jak k odpočinku, tak i k stolování. Opření o loket pojídali pokrmy z nízkých servírovacích stolků. Deska stolku byla čtyřhranná. Tento způsob hodování vleže od Etrusků později převzali i již výše zmiňovaní Řekové a Římané.

„Sarkofág, na kterém je vymodelované jedno z nejkrásnějších etruských lůžek, uchovává pařížský Louvre. V polychromované terakotě je zobrazeno bohatě zdobené lože, které má ornamenty nejen na nohách lůžka. Jeho postranice jsou zdobeny palmetami, které se střídají s květy lotosu.“

(Dlabal, 2000, str. 32)

Obr. č. 6 Etruský sarkofág ►

Terakotový sarkofág zobrazující zesnulý manželský pár odpočívající společně na matracích a polštářkách nízkého lehátka, stojícího na rovných vyřezávaných nohách. Sarkofág byl vyroben zhruba roku 525 př. n. l.

Nábytkové umění starověkého Říma

Římané cca 500 let př. Kr. převzali pouze to nejlepší z toho, co vytvořila předcházející etruská kultura a částečně byli ovlivněni kulturou Řeckou. Římské nábytkové vybavení bylo v zásadě podobné řecké kultuře, avšak v mnohem bohatších formách. Rozmanité typy konstrukcí u sedacího nábytku. Židle a křesla s prohnutými nohami a opěradlem přizpůsobeným tělesné propozici člověka. Dále i zde byly servírovací stolky pevné i roztahovací, přenosné čtecí a psací pultíky, prodejní pulty se zásuvkami, úložné prostory jako truhlice, police a v malé míře i skříně. Velmi ojediněle se vyskytovaly pracovní stoly (deska opřená na kozlících). Řemeslníci spíše pracovali vsedě nebo na bobku na podlaze.

Lehátka měla velký význam i pro obyvatele starověké Itálie. Na lehátkách stolovali, četli, psali, odpočívali i diskutovali. S počátkem císařství se stalo módním poloobloukovité lehátko. Umístění hostů na lehátku měla svá pravidla podle důležitosti hostů. Původní obyvatelé starého Říma stolovali vsedě. Pod vlivem řeckých zvyků muži začali k hostinám uléhat, ženy a děti však stále stolovaly vsedě. Lůžka v ložnicích byla vyšší a širší. Pro pohodlnější ulehnutí byly přistavovány před lože nízké stoličky. Lůžka a lehátka byla vyrobena z bronzu, dřeva (dřevěný rám vypletený koženými řemínky, který se pokrýval, rohožemi, matracemi, žíněnkami, pokrývkami a polštáři vycpanými ovčími výčesky), ale i z kamene – palandy vyvýšené nad podlahou. Matrace kryly měkké kožešiny a vyšívané přehozy.

Vyvýšená čela lůžek byla zdobena pobíjením plechy (stříbro, bronz) s vyrytými reliéfními ornamenty. Velmi často byly nohy nábytku soustruženy, vyřezávány, nebo byly formovány do podoby zvířecích tlap, výztuže záhlaví pak do tvaru zvířecích hlav koní a jelenů. Dražší kusy nábytku byly dýchovány cizokrajnými dřevinami, vykládány bronzem, slonovou kostí, želvovinou a stříbrem. Výchozím materiálem bylo dřevo, dále proutí na vyplétaná křesla, sedátka z bronzu či železa a kámen (převážně mramor). Nečastějším konstrukčním spojením byl čep s drážkou spojenou pomocí kolíčků. Řemeslo se dědilo z otce na syna. S narůstajícím bohatstvím Římanů postupně rostly i nároky na řemeslnou výrobu, která byla schopna vyrobit i opravdové nábytkové skvosty své doby.

Nábytek počátku středověku

Vzhledem k nevhodným podmínkám pro rozvoj kultury středověku (války, nejistota, přesuny obyvatel, vpády nepřátel), byla téměř všechna římská kultura zničena a vývoj nábytkové kultury byl na dlouho pozastaven. Po pádu římské říše pod nátlakem Germánů se římská kultura uchýlila do Byzance. Několik století po té se zbytky antické kultury uchovaly na byzantském císařském dvoře. V této době došlo k ohromnému úpadku řemeslné zručnosti, která byla doposud zdokonalována od doby Mezopotámie, byly zapomenuty výrobní postupy, výroba nářadí i tvorba vhodných nábytkových předmětů.

Kronikář Fredegar ve svých pamětech poznamenal: „*Chceš-li vykonat hrdinský čin a vydobýt si jméno, znič všechno, co druzí postaví, a pobij celý národ, nad kterým zvítězíš, neboť neumíš vytvořit stavbu, která by převyšovala tu, kterou postavili tví protivníci. Nebude pak skvělejšího činu, kterým bys povznesl své jméno.*“

(Dlabal, 2000, str. 42)

Běžná středověká domácnost tedy neoplývala přílišným vybavením. Nejdůležitějším kusem nábytku prostých lidí se stala postel. Často sloužila i pro několik osob najednou. Typickým úložným prostorem v období středověkých válek a vpádů byla truhla. Do ní se vkládalo vše potřebné, co bylo nutné uložit a rychle přemísťovat do bezpečí. Na přílišné zdobené nezbývalo v období bojů čas. Truhla byla jednoduchá, vydlabaná z kmene stromu a pro větší zpevnění opásaná železy.

Velmi rozdílný byl však nábytek pro vrcholné představitele této doby. Stoly, lůžka, truhlice i sedací nábytek měly tvary převzaté dle antického nábytku, zdobené a přepřlňované ozdobami. Toto období útlumu a nestability trvalo poměrně dlouho.

Byla to až křesťanská církev, která se ve 4. století stala nejdůležitější politickou i kulturní institucí. Začala postupně ovlivňovat život národů na evropském území. Kláštery se staly středisky kultury a vzdělanosti. Zde rozkvétala jak kultura ducha, tak i kultura práce. Tato centra měla nesmírný význam po ukončení stěhování národů a stabilizaci Evropy. Odtud vycházely nové podněty k znovuoživení veškeré kultury.

◀ **Obr. č. 7 Mozaika v presbyteriu kostela S. Vitale v Raveně**
(532 – 547 po Kr.) s vyobrazením stolu, ke kterému byli Abrahámem pozváni andělé

Za samostatnou zmínku stojí Skandinávské středověké nábytkové umění. Na severu Evropy ve stejném časovém horizontu germánské kmeny (Vikingové), které přepadaly a plenily národy napříč celou Evropu, nesly sebou hluboko zakořeněné tradice vyspělého řezbářství. Naivistické řezby byly uplatňovány na vikingských plavidlech i na veškerém dřevěném nábytku, kterého bylo díky množství dřeva v této oblasti dostatek. Truhlice, židle, saně, vozy či velitelské hole byly zdobeny složitými ornamenty složenými z jemných křivek a figurálních námětů (např. spletená dračí těla, záhadně propletení ptáci atd.). Na severu Evropy tak vykryštoval zcela svébytný dekor mystických motivů, pocházejících z Islandu a Norska tzv. „Nordické umění“.

◀ **Obr. č. 8 Ranně středověká truhla**
(Sweden's Museum of National Antiquities)
Maternyrská truhla –
originál truhla na nářadí z vikingské doby

Románský sloh – období raného středověku

Teprve po 10. století našeho letopočtu se stabilizuje celoevropský sloh. Románský sloh je historiky označován za „sloh klášterní“. Řemeslné práce se soustředily především na vybavení sakrálních staveb. Vybavování běžných domácností zůstalo v pozadí zájmu. Postupně se počala obnovovat i nábytková kultura. Obydlí běžných obyvatel byla vybavena prostým, primitivním nábytkem vyrobeným stejně primitivním nářadím. Jedinými nástroji používanými ve středověku byly nože, dláta, pily, sekery a vrtáky.

K „znovuobjevení“ hoblíku došlo až v období vyzrálé gotiky. Osoby vyššího postavení vlastnily stolky, křesla a židle, taktéž nepříliš profesionálně zhotovené. Nejspíše jen nábytek určený pro elitu společnosti by se dal nazvat uměleckým dílem. Podle historických pramenů se ve vlastnictví Karla Velikého a Ludvíka Pobožného vyskytovaly stolky dokonce ve zlatě a stříbře.

Z románského období se zachovalo něco málo kreseb běžných středověkých lůžek. Studené podnebí směřovalo nejen umístění lůžka vůči zdroji tepla, ale i jeho tvar, který měl zamezit pronikání chladu ke spícím osobám. Lůžka byla podobná velké bedně s vyvýšeným stropem a vysokými postranicemi. V těchto ložích spávala najednou celá rodina. Lehací plocha byla vybavena prostou slaměnou podložkou. Ostatní rodinní příslušníci spávali na truhlách, lavicích, pryčnách či ve chlévech. Polštáře a prostěradla byla pouze v domácnostech bohatých rodin a ti nejzáměrnější lehávali na loži v peřinách.

Častým vybavením byla lavice tvořená prknem na čtyřech nohách nebo prknem položeném ve vyzdřeném výklenku. Vývojem byla lavice zdokonalena o zádovou opěrku a područky. V pozdějším středověku byla vyráběna z hranolků dřev spojených čepováním a nohy byly zdobeny soustruhováním. Tohoto typu zdobení se používalo i na těžká a široká křesla, židle a stoličky (i skládací) určené pro dvorská sídla a sakrální stavby. Typická pro románskou kulturu byla i nepříliš častá třínohá židle. Stůl tvořila deska sestavená z fošen, která byla položena na kozové podstavce. Po použití byl stůl rozložen a odkládán stranou. V teologických rukopisech můžeme najít zmínku o čtecích a psacích pultech. Úložné prostory tvořily niky vytvořené při

stavbách příbytků, šatstvo se věšelo na háky a police. Nejvýznamnějším úložným prostorem byla i nadále truhla, která byla stále vyráběna z monolitu kmene stromu s kovovým opásáním, jako tomu bylo v období středověku.

V sakrálních stavbách byly do sakristií umísťovány skříně, sestavované z fošen a těžkých trámů. Dochovaly se jednokřídlé i dvoukřídlé skříně, štít měly zastřešený a plochy stěn byly okovány pásy ze železa.

Gotické nábytkové umění

Gotické období je charakteristické monumentálními stavbami, především katedrál, které nesou znaky přesných tvarů, gotického tvarosloví a bohatých dekorací. Nezůstalo však pouze u staveb a jejich sochařské výzdoby. Po té, co gotické tvarosloví přešlo do veřejného podvědomí, začali i řemeslníci pomalu přejímat do svých prací gotické prvky, především při výrobě vybavení chrámových prostor. Vzhledem k nepříznivým a nevyzrálým podmínkám došlo k plnému využití gotických tvarů v řemeslné tvorbě až v pokročilejším stádiu vývoje.

◀ **Obr. č. 9**
Pozdně gotická
lavice v chrámu
sv. Jakuba
v Kutné Hoře

„Z počátku to byli tesaři, kteří zvládali veškerou práci se dřevem a vyráběli prostý mobiliář do nových gotických chrámových staveb a měšťanských příbytků. Při svých pracích používali po celá staletí osvědčené základní tesařské konstrukce, ze kterých pak vycházely zcela jednoduché tvary. Jednoduché bylo i nářadí. V gotickém období, ale došlo k radikálnímu posunu při tvorbě nábytku. Přípravu materiálu štípáním, strouháním a ručním rozřezáváním kmenů poražených stromů pilou „ušatkou“ na trámký a fošny nahradil „stroj“ – pila, poháněná silou proudu řek. Z hlediska středověkých měřítek se stalo spřažení vodního kola s pilou a využití vodního toku převratným objevem.“ (Dlabal, 2000, str. 53)

Převratným krokem v období gotiky bylo i použití rámových konstrukcí spolu s aplikací podpůrných systémů a žeber, jak při budování staveb, tak i při výrobě nábytku. Typická je zdobnost jemnými řezbami, reliéfy, ornamenty, geometrickými vzory i figurálními vyobrazeními. Specializované kovářské dílny vyráběly kované dvevní závěsy, okovy truhel, ale i jemnější výrobky jako například složité mechanismy zámků, kryté zdobenými štítky.

S rozvojem a osidlováním nových měst začali v těchto lokalitách působit volní řemeslníci. Své výrobky zhotovovali přímo na zakázku pro konkrétního odběratele a část prodávali na trzích. Významným krokem pro rozvoj řemeslné výroby byl vznik cechů.

Umění období renesance

Na počátku novověku v 15. století se lidé pokoušeli navázat na kulturu antického světa. Kolébkou renesance se stala Itálie.

„Snahou při tvorbě interiérů bylo úsilí o rozdělení jednotlivostí – rovnoměrně a harmonicky. Zásady nového slohu navodily smysl pro řád. Symetrie a harmonie, obdivovaná současníky na starém antickém umění, se staly základním principem tvorby. Jednoduchost, snad bychom mohli volit i vhodnější slovo „přímočarost“, a především důstojnost, se staly hlavními znaky renesance.“ (Dlabal, 2000, str. 65)

Nábytek vycházející z gotického slohu nabral v renesanci zcela nový ráz. Úložné prostory se rozšířily o nové typy nábytku např. kredence a kabinety na ukládání nádobí. Kabinet se také stal typickým nábytkovým dílem pro renesanci. Jednalo se o umělecky zpracovanou skříň nebo skříňku s mnoha přihrádkami a zásuvkami.

Bylo vytvořeno i několik mezipřevrů kabinetů. Například psací stoly – kabinety. Z počátku bedny ve tvaru truhly, které byly pokládány na stolové podnože. Truhly byly stále základním úložným prostorem pro ukládání ošacení a současně sloužily i jako sedací nábytek. Byly zdobeny vyřezávanými ornamenty, plošnými reliéfy, figurálními kompozicemi i malbou. Došlo zdokonalení konstrukce stolů.

V patnáctém století se začaly používat jednolitě pevné stoly, které do té doby byly složeny ze dvou částí podnože a desky. Podstavce často umělecky vyjadřovaly svou funkci podpírání. Vedle náročnějších sedadel můžeme pozorovat konstrukčně jednoduché židle. Sedací nábytek je zastoupen dřevěnými sedačkami, křesly a židlemi. Tvrdé plochy židlí byly změkčovány volnými polštáři.

Oblíbeným se stává sedadlo (stolička) „sgabello“. Originální tvarosloví v renesančním slohu tvořilo „sgabello“ v kombinaci s nezvykle vysokým a úzkým opěradlem, které bylo zdobeno heraldickým znakem rodu.

◀ **Obr. č. 10 Třínožka – Sgabello**

Florentská židle vyrobená z vyřezávaného vykládaného ořechového dřeva

Reprezentačními předměty se stala lůžka.

„ Lůžko zastřešené baldachýnem, zastřené závěsy z vzácných látek vytvářelo mohutný kubus vévodící svým objemem celému prostoru ložnice“.

(Dlabal, 2000, str. 70)

V období renesance byly ke zkrášlování nábytkových děl používány tyto techniky: malba, řezba, vykládání ploch různobarevnými dřevinami tzv. talia pittorica, plošná dekorace – intarzie, technika mramorové mozaiky (kamenná mozaika), inkrustace (zakrytí jinou vrstvou) a velmi oblíbenou se stala plastická dekorace tzv. gresso. Výzdoba se modelovala ze směsi smíchané ze sádry, mramorové moučky, klihové vody a škrobu či želatiny. Následně se brousila a zdobila např. plátky zlata či polychromií (barevná výzdoba).

Barokní styl

„Barok se vyvinul z renesance v Itálii a od počátku 17. století ovládl celou Evropu. Architekti z Evropy nejen vzhlíželi, ale i směřovali do Říma, kde církev vychovávala své architekty mezi jezuitu, teatity a kapucíny. Baroko promluvílo jasným jazykem smyslů – výmluvně a tak, aby znovu získávalo a udrželo při víře a v lůně církve co nejširší stádo „oveček“, a současně aby zdůraznilo postavení vladařů a aristokracie.“ (Dlabal, 2000 str. 87)

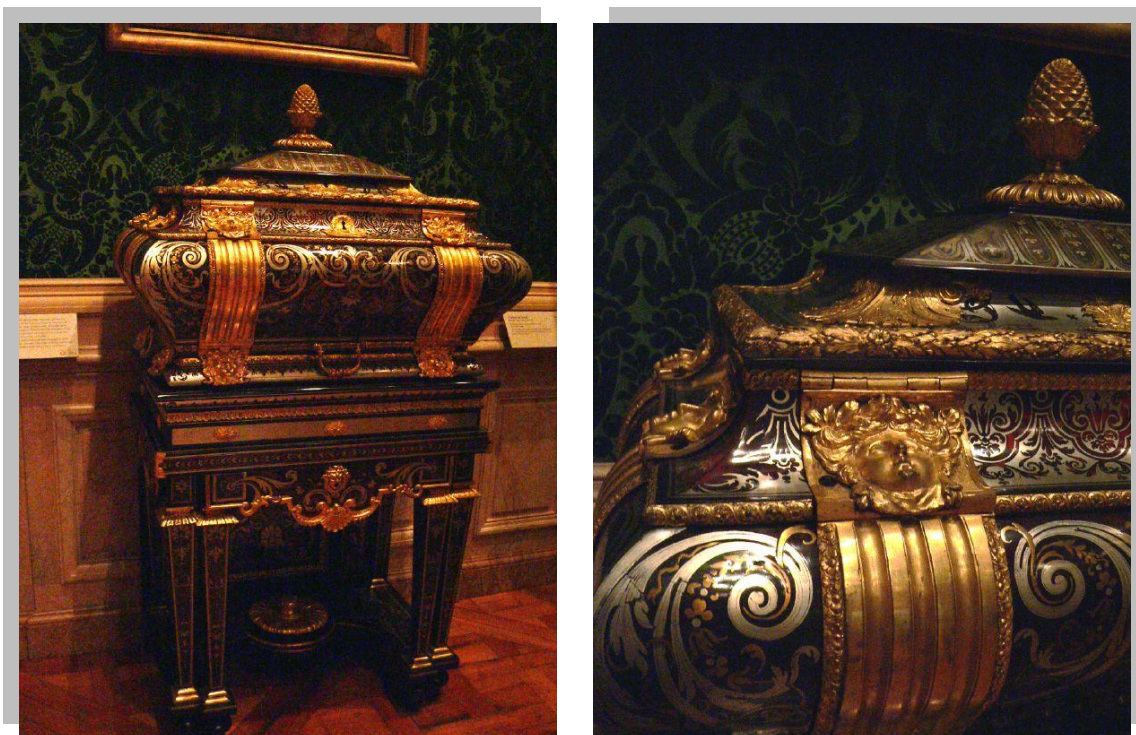
Jednoduchý styl renesance byl nahrazen tvarovou barokní rozmanitostí a složitostí typickou především pro dvorský nábytek, jehož funkcí bylo především zdůrazňovat postavení svého majitele.

Jedním z nejdůležitějších kusů nábytku se stala reprezentativní skříň, často dosahující až výšky 3 metrů. Měla dvoukřídlé dveře a byla zhotovena z jedné či dvou částí. Akcent byl kladen na symetrii, která byla ještě umocňována postranními sloupky či pilastry a vysokou zdobnou horní římskou. Z truhly se vyvíjí nový kus nábytku – komoda (obsahovala dvě až tři zásuvky). Typické pro barok je i rozměrnější křeslo s tuhým zadním opěradlem a područkami. Sedák i opěradlo jsou již čalouněné u dražších kusů zdobené výšivkou či gobelínovou látkou.

Postele byly opatřeny baldachýnem s komplikovaně naskládanými damaškovými a brokátovými drapériemi. Stoly se umísťovaly především po obvodu místnosti, důraz u nich byl kladen především na výzdobu jejich podstav.

Mimo překližkové a dřevovláknité desky, byly již používány všechny, do dnešní doby používané truhlářské techniky. Spoje dílů se často zakrývaly například řezbou, dýhováním či vykládáním rozličnými dřevinami. Ve výzdobě se můžeme setkat s novými technikami, které podle jejich původce dostaly název Boulleho techniky. Jedná se o vykládání želvovinou, perletí, slonovinou a kovy. Této techniky se používalo především u vysoce reprezentativních kusů nábytku z cizokrajných dřevin.

▼ **Obr. č. 11 Francouzská barokní truhla** - 1684 n. l. (vyfoceno v muzeu - J. Paul Getty Museum, Los Angeles, California , U.S.A.) - ukázka Boulleho techniky vykládání

Obr. č. 12 Francouzská barokní truhla – detail Boulleho techniky ▲

Poprvé můžeme naleznout povrchovou úpravu leštěnými politurami, převzatou z čínských a japonských předloh. Zdobnými prvky typickými pro barok byl ornament, sloupky s bohatě vyřezávanými hlavicemi a spirálovitými dříky.

Charakteristickými ornamenty byl např. rolverk (různotvará mírně vypuklá plocha vzniklá z heraldického štítu se zdobným rámcem a zavinutými okraji, ornamentálně bohatší) a rozvilina (rostlinný ornamentální motiv).

Rokoko (pozdní barok)

„Po první čtvrtině 18. století se rozšířil v Evropě, zejména v šlechtických vrstvách společnosti, rozmařilý, lehkomyšlný a vyumělkovaný životní styl, pravděpodobně jako reakce na upjaté způsoby a zbožnost v období vrcholného baroka.“

(Wöhrlin, 2008, str. 90)

Tvarování rokoka – došlo k úplnému vytlačení tvrdých a přímých linií vrcholného baroka. Nahradily je elegantní křivky. I veškeré konstrukci zpevňující dřevěné spoje byly považovány za tvrdé a tedy nevhodné pro rokokové ztvárnění stavby nábytku. Z tohoto důvodu byla vyvinuta skupina nových technik, které nakonec vedly k třem druhům nábytku: intarzovanému nábytku, lakovému nábytku, vyřezávanému rámovému nábytku.

U intarzovaného nábytku jsou všechny viditelné plochy dýhovány převážně menšími kusy dýh. Dýhovalo se napříč šikmo oproti směru vláken dřevěného podkladu. K dýhování se používala i drahá dovozová dřeva jako palisandr, eben, růžové dřevo. Na nábytek pro běžné měšťany se užívaly především dýhy z olše, švestky a ořechu. Druhou skupinu můžeme shrnout pod termín lakový nábytek. S prvními pokusy o nápodobu lakových povrchů se setkáváme již v barokním slohu. Pro svou cenu byl dostupný pouze vysoké šlechtě a elitě tehdejší společnosti. Pomocí barevných laků je na povrchu dřevěného nábytku vyráběna barevná intarzie. Třetí skupinu uzavírá vyřezávaný rámový nábytek vyznačující se profilováním lišt a vyplní s doprovodnými přesahujícími rokajovými řezbami.

V popředí úložných prostorů je stále zásuvková komoda, reprezentační skříň nahradila dvojité nebo třídlínná komoda. Svou oblibu si získal sekretář, i nové typy nábytku jako psací stůl a konzolové závěsné psací stolky se dvěma nohami.

Sedací nábytek je důkazem vymizení rovných linií. Nohy židlí jsou povětšinou vyskládány z ladných křivek spojených se sedákem tak, že není vidět konstrukční spoj. Čalounění se u dražších kusů používá hedvábné damaškové, brokát a samet.

U levnějšího typu nábytku můžeme objevit dovozový pedigový výplet. Selský a lidový nábytek je z větší části tvořen jednoduchými, stoly, židlemi, lavicemi, postelemi a úložnými prostory jako truhla, police a úzké skřínky. Významným druhem nábytku je stále vybavení chrámů a kostelů. Zde jsou typické lavice s vyřezávanými postranicemi a zdobnými čely, výrazně zdobené skříňové zповědnice, kazatelny, skříně pro sakristie aj.

Zdobení je velmi často prováděno jemnou řezbou s motivem rokají, mušlí, květinových a listových dekorů (rokajové ornamenty – nesymetrické - hřebínkové, často prokrajované ornamenty, odvozené z tvaru mušle). Výzdoba okrasným kováním z mosazi a bronzu, zlacením ad. Velký důraz byl kladen na formování profilů.

◀ **Obr. č. 13 – Rokajová zlacená
řezba**

typický ornament rokoka odvozený
z tvaru mušle, nejčastěji esovitého
tvaru

Klasicismus

Z Francie vstupuje do střední Evropy koncem 18. století nový styl, zvaný klasicismus. Můžeme zde sledovat tři hlavní fáze.

O první fázi můžeme hovořit jako o **stylu Ludvíka XVI.** (copový sloh) 1760-1795, který v sobě nese inspiraci kultury starého antického Řecka. Opět se vrací požadavek na zdůraznění konstrukce nábytku, rovné a přímé linie. Konstrukční spoje byly zdůrazňovány lisovanými rozetami. Vznikaly nové varianty již známých typů stolů (toaletní, šicí), stolků (karetní) a psacího nábytku. Objevují se stolky

vyhrazené pouze pro dámy a pány, sloužící k psaní deníků a korespondence. Typickou výzdobou nábytku byly páskové ornamenty (vejcovce, meandr, listovec a šupiny). Rokaj byl nahrazen girlandami, festony, metopy, krajinnými náměty a žánrovými scénami.

„Vedle leštěných povrchů byl oblíben broušený bílý lak nebo také černě mořený dub, kombinovaný často se zlacenými detaily. Vzhledem k rukodělnému umu a perfektní technice lze říci, že v tomto období dosáhlo umělecké truhlářství svého vrcholu.“ (Wohrlin, 2008, str. 103)

Druhá fáze **Empír** 1795-1815 byl ovlivněn Napoleonovými taženími do Egypta (tento styl preferoval Napoleon jako svou politickou a kulturní představu evropského impéria. Dražší reprezentativní panský nábytek byl často vyroben z vysoce leštěných dřív mahagonu a ebenu (z nově nabytých koloniálních teritorií ve střední Americe a Africe).

▼ **Obr. č. 14 Maréchaux gueridon** – empírový styl (malý francouzský servírovací stůlek)

Obr. č. 15 - Detail desky stolku – vyobrazení císaře Napoleona I. v korunovačním šatu ▲

Narůstá význam prostého měšťanského nábytku. Je znakem stoupající váhy střední vrstvy měšťanů. Tento levnější nábytek byl vyráběn především z ořechu, třešně, a na černo mořených hrušní.

Vznikaly nové tvary nábytku. Postele, jejichž čela byla ladnou křivkou spojena do bočnic, odpočívadla (čalouněné lenošky), židle tvarově strohé, sekretáře se sklápěcí deskou, skříně s prosklenými dveřmi aj. Zdobnými prvky byly především výrazné antické tvary palmet, kopí, přilbic, pásků, které byly vyrobeny z bronzového nebo mosazného plechu (někdy i pozlacené) a volně nasazovány na nábytek. Manžety nohou lité z bronzu a hlavice sloupků byly tvarovány jako skulptury delfínů, labutí a sfing. Řezby nesly podobu zlacených lvích tlap, hlav šelem a egyptských bohů, symbolů vítězství – vavřínů a věnců s přísně dodržovaným symetrickým uspořádáním.

Třetí fáze **Biedermaier** – éra ponapoleonská 1815 – 1860. Raný biedermeier lze nazvat „úspornou“ formou empíru.

„Ryze měšťanský styl jako první respektující soukromí, interiérové nároky denního užívání nábytku a estetické cítění v mnohém předběhl dobu a přiblížil se požadavkům na bydlení definovaným až ve 20. století (viz art deco). Světlé odstíny (jasan, třešeň, hruška, bříza, ořech) typicky biedermeierovských celků (oválný stůl a židle s čalouněním, menší stolek se dvěma čalouněnými křesílky, komoda s vitrinovým nástavcem, trojstranný skleník) velmi dobře zapadají i do dnešního prostoru. Z těchto důvodů patří nábytek biedermeieru k nejvyhledávanějším, což dosvědčují i ceny na trhu se starožitnostmi“.

(<http://www.interiery-truhlarstvi.cz/novinka/strucne-dejiny-nabytku.htm>)

Dochází k omezení zdobných prvků z litého bronzu a zlacení. Jedním z nejdůležitějších nábytkových děl se stal stůl, který sloužil jak k rodinným tak společenským událostem. Deska stolu byla často kruhová nebo oválná postavená na jedné robustní noze. Mezi úložnými prostory je i nadále v oblibě komoda a vitríny se skleněnou výplní dvířek tzv. skleníky, jak lineární tak diagonální konstrukce. Židle se vyznačovaly jednoduchostí a elegancí. Do středu zájmu se dostává sofa.

Masivní boční opěry byly vybaveny malými zásuvkami na šicí potřeby. Skříně nabyly oválných a kulatých tvarů, často s odklápěcími deskami nebo malými zásuvkami. Jabloně, ořechy a třešně patřily k nejpoužívanějším dřevinám. Preferovány byly především hladké, vyrovnané plochy. K hlavním zdobným prvkům náleželo dýchování dýhami s výraznými kresbami, především kořenové partie. Používalo se spojování hlavní nábytkové konstrukce s rámkovými výplněmi, které byly v místě spoje s konstrukcí předdýchovány. Povrchy byly opatřeny lesklými politurami, v základnějších variantách byly povrchy voskovány. Typickým čalouněním byly damašky se vzorem květů nebo pruhů, dražší hedvábný či levnější z bavlny, který byl na povrchu navoskován. Dochází k výraznějšímu vývoji lidového nábytku.

Historismus

„V českých zemích od 2. poloviny 19. století. Vyznačuje se opakováním předcházejících epoch (neogotika, neorenesance, druhé rokoko, baroko) a mnohdy nábytková tvorba míchá všechny tyto styly dohromady (konec 19. století).

V technologii výroby nábytku se stále častěji objevují dýhy (tloušťka 1-2 mm) na korpusech místo švartny (tloušťka 3 mm a více). Přes svou stylovou nevyhraněnost si však toto období uchovává řemeslnou preciznost.“

(<http://www.interiery-truhlarstvi.cz/novinka/strucne-dejiny-nabytku.htm>)

V období historismu 1850-1910 měly velký význam pro nábytkovou výrobu stroje pro zpracování dřeva (například stroje pro řezání a loupání velmi tenkých plátů dýhy). Novinkou v nábytku se stala výroba překližky, která je hojně využívána i v dnešní výrobě především při výrobě sedacího nábytku. Díky těmto technickým vylepšením se podařilo zlevnit výrobní náklady, rozšířit možnosti tvarování nábytkových dílů (zásluhou poddajnosti tohoto materiálu) a přiblížit tak nábytek více i prostším lidovým vrstvám.

Podstatný rozdíl zaznamenala nábytkářská výroba, kdy se kromě zakázkové práce začalo vyrábět na sklad. Průmyslová výroba ještě neměla dnešní automatizovanou, ale spíše ruční podobu. V tomto období vznikají první průmyslové designy např.

typické židle z lepeného a ohýbaného dřeva, dnes již s více jak stoletou historií tzv. „Thonetky“ (podle svého tvůrce Michaela Thoneta). Thonet se zaměřil především na výrobu levných a propozičně respektujících židlí. S trochou nadsázky lze tak říci, že z pohledu 20. století vznikl první „moderní“ nábytek.

Secese

V letech 1895 – 1910 je pocíťován značný tlak na potřebu obměny a touhu vytvořit něco nového – vzniká sloh zvaný Secese (sloh nového století), rodící se z hlubokých změn v evropském myšlení. Umělci všeho druhu se upsali této nové výzvě. Je zde silná snaha o vytváření komplexního interiéru, tedy snaha o soulad jak architektonický tak i soulad vybavení, včetně všech doplňků (textilie, lampy, nádobí ad.). Vznikají různé tvarové exempláře, hlavní akcent byl kladen na křivky.

Obr. č. 16 Secesní postel r. v. 1900, autor Eugene Vallin ▼

Zdobnými prvky jsou nekonečné ornamenty (inspirované především přírodou, květy lilií, růží a květinami s esovitě prohnutými stonky), motivy - např. figury lidí (velmi častý byl motiv ženy s květinou), rostlin a zvířat ztvárněné do abstraktních podob (původní forma je v důsledku nadměrné deformace zcela zapřena), posléze i tvary a ornamenty vycházející z geometrie.

Návrháři se inspirovali i japonskou kulturou, kde byl kladen velký důraz na čistotu linií, vzdušnost a barevné vyjádření. Tuto historickou dobu bychom mohli označit za „období vynálezů“. V tomto období vzniká elektrické osvětlení, první automobil, parostroj i fonograf.

„Secese byla prvním pokusem používat práci strojů (přiměřeně technickému vývoji v době přelomu devatenáctého a dvacátého století) bez napodobování a nahrazování řemeslnické výroby. Byla i preferencí dokonalého detailu. Secese, která zdůrazňovala estetické hodnoty a kvalitní práci s materiálem, se stala v mnohém, pramenem soudobého návrhářství.“ (Dlabal, 2000, str. 204)

20. století

Moderna, kubismus, funkcionalismus

Vídeňská moderna – její prioritou bylo klást důraz především na účelnost tvarů. Forma tedy byla podřízena funkci. Bylo upuštěno od secesní zdobnosti, ornamenty a dekorace zůstaly pouze v mezi nedůležitých zdobných prvků. Výroba se zaměřila na konstruktivně jasný a věcně účelný druh nábytku. Jedním z nejvýznamnějších představitelů moderny se stal architekt Adolf Loos, který na svých přednáškách a v článcích označil ornament za nesmyslný a nepotřebný přídavek k funkčním věcem. Jeho nejznámějším dílem byl článek, který nesl výstižný název „Ornament a zločin“.

Kubismus – směr skupiny výtvarných umělců vzniklé v r. 1911. Vizí tohoto směru je maximální oproštění od povrchního dekorativismu a hlubší zaměření na čistý tvar, odkrývající geometrické a prostorové zákonitosti.

„Byla to expresivní hra – deformace tvarů – opírající se o podobu krystalů.“

„Šikmá plocha a jednoznačně vyjadřované úsilí po uvedení hmoty do pohybu – dynamika – se staly základem celé tvorby mladých architektů.“

(Dlabal, 2000, str. 208)

Zvláštní kapitolu tvořil tzv. „**Rondokubismus**“. Jednalo se o specifickou podobu kubismu. Ostré hrany a šikmé plochy byly zaoblovány a do celkového ztvárnění byly začleněny válcovité a kulovité tvary.

Obr. č. 17 Rondokubismus - jídelna ▲

Art deco - zrod tohoto dobového rázu můžeme datovat k počátku 20. století. Tento styl čerpal z rozmanitosti secesní tvorby a z motivů na nábytkových předmětech z dob Ludvíka XVI., které však byly pojaty novou formou. Inspirací se stala i architektura orientu, umění starého Egypta, motivy z japonského a čínského umění. Nový trend Art deco, byl silně ovlivněn modernismem, novými vynálezy a rozvojem průmyslu. Jeho první veřejná prezentace byla v roce 1925 na výstavě v Paříži (Exposition Internationale des Arts Décoratifs et industriels Modernes). Byly zde umístěny především expozice dekorativního umění a užitých předmětů.

Funkcionalismus - sleduje vývoj společnosti. Snaží se o maximální dostupnost bytových prostředků a vybavení i nejslabším sociálním vrstvám občanů (měl zcela nový etický charakter). Americký architekt výstižně popsal tento jev větou „tvar sleduje funkci“. Výbava interiéru, přísně koresponduje s funkcí prostoru, pro který je určen. Ikonou dvacátých let se stává pro architekty vize strojní a průmyslové výroby, která by měla napomoci uspokojit zástupy. Stále častěji se objevují pojmy racionalismus a velkovýroba. Preferovanými materiály byly kámen, chrom, kůže a ohýbané dřevo.

Postmoderna se staví jako logická odezva do rozporu strohému funkcionalistickému stylu. Byly shledávány zcela protichůdné sklony, které vyústily do vytváření kontrastů proti příliš věcnému a účelnému uspořádání. Hlavním úsilím postmodernismu bylo vrátit architektuře její lidské dimenze. Je patrna velká snaha k návratu k historickým pramenům. Mladí tvůrci čerpají prakticky ze všech slohových období, využívají jejich symboliku. Striktní ráz funkcionalismu je rozvolněn potřebám, požadavkům a přáním svých uživatelů. V tomto „rozvolnění“ je patrný pokus o navrhování nábytku, který by spíše než praktickou funkci, plnil funkci estetickou – umělecké objekty.

„Převládá nekritický postoj, který dovoluje vše. V něm se pak rozplývá vše a vše je možné.“ (Dlabal, 2000, str. 288)

▼ **Obr. č. 18 Postmoderní nábytek** - Lidský nábytek - návrhář Dzmitry Samal

2 FUNKCE NÁBYTKU

2.1 Funkce nábytku v historii x dnes

Stejně jako jsou pestré historické prameny nábytkového umění, jsou rozmanité i náhledy na funkci nábytku, které se mění současně s dobou, ve které byl nábytek vyroben a také v závislosti na pohledu toho, kdo jej bude hodnotit. Jinak tedy bude vypadat hodnocení např. obyčejného člověka, kterého bude především zajímat, zda je nábytek pohodlný a vzhledný, lékař bude nejspíše pátrat po kvalitách přínosných pro zdraví člověka, historik zřejmě upřednostní funkce historicko-kulturní, umělec bude hledat uspokojení v estetické hodnotě věci. Rozličné pohledy budeme spatřovat i v různých kulturách a jejich zvyklostech. Pokusím se tedy na funkce nábytku podívat svými očima, očima běžného evropského občana, oborového ne-specialisty.

Lze odhadnout, že úplně první nábytek z dob pravěku sloužil účelu čistě praktickému. Jeho funkcí tedy bylo zlepšení či zjednodušení života pravěkých obyvatel. Postupem vývoje lidstva a jeho sortováním do hierarchických skupin, došlo i posunu hodnot, na jejichž základě byla ovlivněna i prvotní funkce nábytku. Nábytek přestával být pouze praktickým pomocníkem, ale stal na dlouhá staletí symbolem síly, moci a vyjádřením ekonomického statutu. Drahé, zdobné a řemeslně velmi kvalitně zpracované kusy nábytku vlastnila pouze elita tehdejší společnosti.

Teprve na počátku dvacátého století byla nábytková výroba postavena do naprosto odlišného postavení. Jejím prioritním cílem již nebyla výroba především pro menšiny, které svým vytříbeným vkusem harmonovaly s dobou, ale především úkol plnit požadavky široké obce spotřebitelů. Vzniká velkosériová výroba. Tvůrci nábytku dostávají zcela nové zaměření – stávají se návrháři, architektky a designéry pracující především pro anonymní uživatele na základě požadavků výrobců. Nábytek se tedy stává dostupným pro většinu společnosti, která v rámci svého dalšího vývoje, posunuje hodnotový žebříček užitého nábytkového umění do zcela jiných rolí.

2.2 Praktická funkce

V popředí je stále funkce praktická, která vychází z čistě utilitárního pohledu na věc. Utilitarismus pochází z latinského *utilitas* = užitek. Jedná se o filozofický a etický směr, jehož hlavním měřítkem je míra užitečnosti. Racionální úvahou prioritně hodnotíme pro nás využitelný přínos dané věci, prospěch a působení blaha.

Jakou prvotní otázku nejčastěji řešíme, pokud se rozhodneme pro koupi nového nábytku?

Primární záležitostí podstatnou pro náš výběr bude **účel, kterému má předmět sloužit**. Zdravý člověk není objekt statický, naopak povětšinu dne se zabývá různorodými činnostmi, kterým se i snaží přizpůsobit prostředí, ve kterém se pohybuje. Tato snaha je zřejmě nejlépe patrná v samotných domácnostech jednotlivých osob, kde nejsme nikým omezováni (máme tedy svobodnou volbu výběru). Ve většině případů bude odpověď na naši otázku vycházet právě z přímého náhledu na věc z úhlu **praktické funkce** - vhodnosti a již výše zmíněné účelnosti bytového zařízení pro náš záměr.

V naší kultuře nejčastěji volíme např. do obývacího pokoje sedací soupravu, konferenční a televizní stolky, do kuchyně kuchyňskou linku, jídelní stůl a židle, do ložnice lůžko a úložné prostory atd. Toto **uspořádání vychází právě z funkce**, kterou daný předmět bude v dotčeném prostoru zastupovat. Cílem vhodného výběru by měla být co největší možnost využití daného kusu nábytku a zjednodušení činností spojených s životem člověka.

◀ **Obr. č. 19**
Praktické
uspořádání
nábytku
individuální
řešení -
prostor šatny

2.3 Estetická funkce

Vzhled nábytku a jeho estetický účinek je vzájemně těsně spjat s praktickou funkcí. Nezřídka se stává, že je estetické sdělení pohlceno a zakryto funkcí praktickou, jindy je původní čistě praktický záměr přehlušen funkcí estetickou. Dnešní bytový interiér velmi často podléhá tlaku aktuálního “módního” trendu. Je patrna velká snaha o vytvoření souladu celkového dojmu. Jedná se o souhru částí určitého celku, přispívající ke stejnému výslednému vyznění. Je propojen každý detail jeden s druhým tak, aby vše bylo podřízeno „organické“ jednotě.

„Spojení, sestavování, ukazuje, jak estetické cítění proniká často do běžného života i mimo umění a směřuje k přeměně pouhého řazení užitečných věcí vedle sebe v harmonizující organizaci, která vytváří někdy i skutečné umělecké dílo.“

(Étienne Souriau, 1994, str. 876)

▲ **Obr. č. 20 Multifunkční nábytek** - design – Roberta Rammê

Především díky masovým médiím, lze pozorovat vývoj aktuálního trendu v nábytkové výrobě, který se ať vědomě či bezděčně vtiskuje do podvědomí lidí. Stejně tak jako v jiných odvětvích průmyslu, i nábytkáři na trhu každoročně představují nové modely nábytku, tak aby uspokojili stále měnící se potřeby zákazníků, jak po stránce praktické, tak i po stránce vizuální.

Neznamená to však, že by naše domácnosti byly vybaveny pouze novým moderním nábytkem. Výjimkou není ani nábytek v rustikálním, či neutrálním stylu. Celkové zařízení podléhá vkusu majitele, mnohdy je koncipováno tak, aby ladilo k architektonickému rázu stavby, v němž bude instalováno.

Stále častěji se setkáváme se začleňováním solitérních kusů do interiéru. Ať již se jedná o starožitnosti či pečlivě volená umělecká díla. Záměrem použití tohoto druhu nábytku je především jeho **estetická funkce**. V kontrastu s ostatním zařízením je cílem upoutat pozornost, ohromit, šokovat – přenést na hodnotitele silný **estetický zážitek**.

Estetický zážitek podle Kantova výkladu.

„Kant postavil svou estetickou koncepci jako celek do protikladu k intelektualismu a tvrdil, že estetický cit není otázkou znaleckého posouzení, že estetické je to, čeho určující princip může být toliko subjektivní. Díky představivosti spojené s chápáním se vztahuje k objektu, který vyvolává citový požitek, či nelibost. Dále pak Kant odmítá myšlenku, že by zážitek závisel na dokonalosti. Z toho ovšem nevyplývá, že směřuje požitek, který v nás vyvolává nějaký příjemný pocit s estetickým zážitkem. Úsudek má s požitekem společnou schopnost vyvolat zážitek, nicméně se navzájem naprosto liší. Především zážitek z krásy je nezištný, to znamená je lhostejný k existenci předmětu, který ho vzbudil. Naopak příjemný pocit je přímo, zjištěně vázán na předmět a podléhá schopnosti přát si: tento cit vzbuzuje touhu po podobných předmětech“. (Souriau, 1994, str. 245)

2.4 Nábytek - prostředek neverbální komunikace

Interiérové zařízení, je bezesporu prostředkem komunikace. Při kontaktu s ním dochází k přenosu vizuálního obrazu, sdělení, poselství, které v nás probouzí asociace a emoce. Na základě těchto vnitřních pocitů docházíme k vlastnímu hodnocení věci. Jelikož každý člověk je individuální, bude i výsledný postoj různorodý.

Estetický účinek bude přímo závislý na existující osobní zkušenosti a působnosti dosavadního vzdělání. Pokud by došlo k naprosto identickému vnímání myšlenek a pocitů hodnotitele, ztotožnění se s vědomím osoby, která vnesla do předmětu ono sdělení, můžeme hovořit o komunikační shodě.

S komunikací prostřednictvím bytového zařízení se můžeme setkat i v souvislosti s výrazem „**životní styl**“. V životním stylu koresponduje myšlení, hodnoty, postoje, zvyklosti, aj. s identitou daného jedince. Pokud se alespoň částečně budeme zajímat o oblasti životního stylu, dokážeme například z vybavení domácnosti odvodit informace o jeho majiteli.

Obydlí vybavené nábytkem z převážně přírodních materiálů např., dřeva, ratanu, mořské trávy, banánových vláken, kamenných částí prozradí na svého majitele ztotožnění se s přírodním stylem života. Tento styl je znakem aktivních lidí, kteří dávají přednost prostoru, před hromaděním věcí. Takto zařízený interiér bude vytvářet především uklidňující a příjemné prostředí. Základem by měla být jednoduchost, funkčnost.

Robustní a pohodlný nábytek, rustikální postel, kredenc plná nádobí z porcelánu či keramiky, dřevěné truhlice, vyřezávané poličky, kamenná či terakotová dlažba a typické doplňky jako vyšíváné ubrusy, ošatky, košíky a slaměná prostírání jsou typické pro venkovský styl života.

Obr. č. 21 Venkovský styl kuchyně ▼

Pro moderní styl života je typická vzdušnost prostoru, organizovanost, přehlednost a lineární jednoduchost. Nábytek je především z tvrdého dřeva, hladké plochy jsou nenásilně propojeny. Charakteristické materiály jsou leštěná dřeva či dýhy, lakované povrchy do vysokého lesku, sklo a kovy. Takovéto prostory působí promyšleně, technicky. V kombinacích studených odstínů barev navozují až imaginárně sterilní prostředí.

Výčet by se dal samozřejmě rozšířit o další styly, ale domnívám se, že pro záměr věci, ukázat, jak lze komunikovat prostřednictvím užité kultury, budou tři výše jmenované styly dostatečným příkladem.

2.5 Sociokulturní funkce

Nábytek, jako druh užitého umění, můžeme zařadit do skupiny kulturního bohatství. Od 16. století označuje pojem kultura vymezenou oblast lidských činností. V uměleckém směru se můžeme setkat s označením „vysoká kultura“. Pojem cultura (z latinského colere – pěstovat, ochraňovat, zušlechťovat) v prvotním významu značí toto slovo obdělávání půdy. V přeneseném významu se toto označení používá i v estetice a to v zásadě ve dvou případech.

„I - Jako označení pro soubor tradic, informací, dovedností, stupně výchovy a všech dalších znaků prostředí, které charakterizují určitou sociální skupinu, jejíž členové přebírají kulturu jako společenské intelektuální a citové dědictví (v tomto smyslu je význam pojmu kultura společný pro estetiku a antropologii). Jazyk jako prostředek dorozumění, životní zvyklosti, vyznávané hodnoty a řada dalších fenoménů určují tvář kulturního společenství a jeho odlišnost od jiných sociálních skupin. Svěbytnost určitého společenství se pak promítá do uměleckých artefaktů a je patrna ze všech kulturních památek i životního prostředí, z něhož jeho kultura vzešla a jež dále zhodnocuje“

„II – Druhý význam slova kultura je ten, který máme na mysli, když říkáme o někom, že je kultivovaný. Toto adjektivum se používá v souvislosti s poměrně vysokou kulturou společnosti. Kultivovaný člověk je takový, který díky své výchově a vzdělání pomáhá dále rozvíjet kulturu společenství, jehož je členem“. (Souriau, str. 505, 1994)

Z výše uvedených definic kultury lze tedy vyvodit, že pro společnost je velmi důležité a žádoucí v rámci „jejího hodnotového nastavení“, uchovávat a předávat historické hodnoty dalším generacím pro zachování svébytné národní identity, pro zdokumentování vývoje a činnosti lidstva, ale taktéž pro návaznost na vývoj a výzkum ve všech oblastech lidských činností, tak aby bylo možné tyto historické poznatky aktivně využívat a dále je rozvíjet.

Z hlediska nábytkové tvorby je nesmírně cenné uchování zmínek o dobových výrobních technikách, materiálech a postupech například v archeologii a restaurátorství památek, kde se klade požadavek na dodržení původního výrobního ztvárnění.

„Smutné je to, že jakkoliv máme možnost poučit se z poznání minulosti, nečiníme tak a věrni svému „ego“ (jenž nás vyšvihlo nad jiné) se stáváme bohorovnými a zapomnětlivými „premianty“ planety“. (Brunecký, 2003, str. 1)

V muzeích a galeriích máme možnost (díky generačnímu předávání kulturního odkazu) obdivovat nábytkové skvosty, vzhledem ke své době vzniku technicky vyspělé, konstrukčně téměř „geniálně“ řešené tak, že se u některých nábytkových segmentů z těchto historických postupů čerpá i dnes v 21. století.

Nezastupitelnou roli hraje nábytek v multikulturní výchově, kdy přináší informace o odlišnostech světa jiných etnik, vede k jejich předávání a respektování hodnot, a tímto poznáváním napomáhá k řešení základních sociokulturních problémů. **Multikulturalita přispívá k rozvíjení osobnosti,** je prostředkem vzájemného obohacování, vede k pochopení, usnadňuje komunikaci s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, a tím potažmo má vliv i na zlepšení mezilidských vztahů.

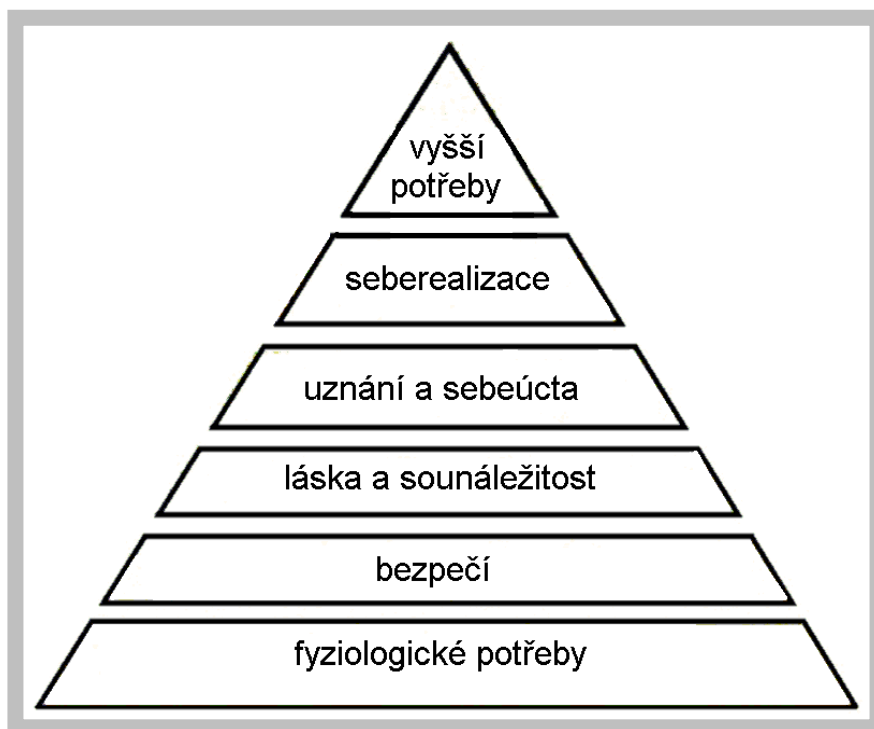
2.6 Psychologická funkce

„Potřebujeme kolem sebe předměty (zařízení je našim širším „já“) dokonale přizpůsobené účelu i příznivě vyznívající v našem vnitřním životě.“
(Dlbal, 2000, str. 289)

Význam užitého umění z hlediska psychologie můžeme hledat například v oblasti pudů (pud sebezáchovy) a potřeb člověka (v kategorii biologických, psychologických a kulturních potřeb). Potřeba navozuje stav typický napětím, negativním emocionálním „zabarvením“ a přípravou na činnost. Potřeba má aktivační ráz – nutí nás vykonávat určité činnosti. Struktura potřeb, jejich „šíře“ a způsob uspokojování má zásadní vliv na vývoj osobnosti. Pokud nedochází k uspokojení potřeb, mohou tyto stavy vést ke stresu, frustraci (stav vyvolaný krátkodobý neuspokojením potřeb) nebo v případě dlouhodobého nedostatku i ke stavu deprivace.

Velmi dobrým příkladem nám může posloužit pyramida teorie hierarchie lidských potřeb, jejímž autorem je významný psycholog Abraham Harold Maslow.

Koncepce této pyramidy je postavena tak, že má stoupající tendenci v závislosti na významnosti uspokojování lidských potřeb. Obecně byl zastáncem názoru, že uspokojování potřeb nižších potřeb, umožňuje a vyvolává následně potřeby vyšší.

▲ **Obr. č. 22 Maslowova pyramida hierarchie lidských potřeb**

Mezi primární lidské potřeby řadí fyziologické potřeby (potřeba spánku, jídla, pití, vyměšování ad.). Tyto potřeby jsou přímo spjaty s existencí organismu. Pokud se tedy přeneseme z primární úrovně na sekundární pozici, dostáváme se k potřebám bezpečí.

Potřeba bezpečí, mít rodinu, zaměstnání, zázemí, úkryt, zdraví, být chráněn před nebezpečím. Do této kategorie můžeme zahrnout i základní psychologický význam nábytku – potřeba být hmotně zabezpečen, mít domov, něco vlastnit. Druhá velmi významná kategorie, kde se můžeme setkat s potřebou užitého umění, je potřeba seberealizace a vyšší potřeby. Nachází se až na samém vrcholu hierarchie pyramidy.

Lze ji taktéž označit jako potřebu růstu - nalézání smyslu, seberealizace. Do této kategorie můžeme zařadit potřebu estetiky, potřebu kulturních hodnot, potřebu tvořit, vnímat harmonii, krásu, pravdu, touhu po poznání.

Dalším odvětvím psychologie, které se přímo dotýká našeho tématu, je psychologie hodnot.

„Hodnoty jsou základní postoje ke všem oblastem života (lidem, předmětům, situacím i činnostem), které se nepřetržitě promítají do všech našich aktivit, pocitů a myšlenek. Tvoří základní složku naší motivace. Hodnoty jsou ty životní postoje, které vypovídají o tom, čeho si v životě nejvíce ceníme, vážíme, co považujeme v životě za nejpodstatnější, a které nás nejsilněji motivují v dosahování našich cílů.“
(<http://ografologii.blogspot.com/2009/05/psychologie-hodnot.html>)

Hodnotová hierarchie je pro každou osobnost individuální. Pro někoho je na prvním místě budování kariéry, majetek, pro jiného zdraví, někdo si nejvíce váží příjemných okamžiků a prožitků krásy. Pořadí žebříčku našich hodnot není neměnné. Odvíjí se od konkrétní situace, aktuálního stavu, rozpoložení (věku, zdravotní kondice, vzdělání, duševní vyrovnanosti atd.). Stejně je to i v případě náhledu na hodnotu nábytku, bude se lišit v závislosti na tom, kdo ji posuzuje. Jedno je však pro hodnoty společné. Na rozdíl od ceny, kterou lze vyčíslit (například aktuální cena starožitnosti v aukční síni), hodnota jako taková pro svou variabilitu je jednoznačně nevyčíslitelná.

3 SOUČASNÝ NÁBYTEK

3.1 Výroba nábytku v 21. století

Nábytek nás provází již od dob pravěku. První kusy si svépomocí vyráběli naši prapředci, posléze přešla výroba na drobné řemeslníky.

„Řemesla vznikla souběžně s postupující specializací lidských činností - některé práce, vyžadující vysokou odbornost anebo zručnost postupně začali vykonávat jedinci, touto odborností či zručností vynikající. Rozvoj (daného) řemesla byl nejprve zajišťován po dědické linii – předáváním zkušeností potomkům. Později přibírali řemeslníci učedníky – tovaryše, kteří zvyšovali produktivitu jejich práce (zkušený mistr se mohl věnovat činnostem, vyžadujícím vyšší kvalifikaci, zatímco tovaryš vykonával rutinní a snazší práce) a souběžně získávali potřebné znalosti.“
(<http://www.remeslozije.cz/zakum/soutez>)

Jak je tomu dnes ve 21. století?

I když je i v dnešní době řemeslo zachováno, není již v tak hojném zastoupení, jako tomu bývalo dříve. V důsledku neustálého zdokonalování vývoje nových strojů a technologií, přešla velká část řemeslné výroby do výroby průmyslové. Stroje, které pracují s maximální přesností a rychlostí se staly nepostradatelným pomocníkem při práci, nebo ji dokonce zcela nahradily na plně automatizovaných výrobních linkách. K jejich obsluze většinou stačí proškolený pracovník, který stroj ovládá pomocí počítače a softwaru vyvinutého speciálně pro práci stroje. Vrtání, čepování, řezání, frézování, broušení, lakování, lisování, dýhování a nespočet dalších úkonů jsou stroje schopné bezchybně provést v přímé návaznosti (v prostoru několika výrobních hal).

Naskytá se tedy otázka, zda řemeslo, které se stalo základem pro průmyslovou výrobu, nebude v dohledné době právě touto výrobou zcela vytěsněno.

Domnívám se, že nikoliv.

*„Pro řemeslné práce je charakteristický vysoký podíl ruční práce, spojený s používáním specializovaných nástrojů a pomůcek. V přeneseném významu slova se v nejširším smyslu slova jedná ale i o intelektuální dovednosti a osobní schopnosti doplněné (nikoliv nutně, ale velice často manuální) příslušnou zručností, odbornou erudicí a zkušeností resp. praxí daného jedince (např. **umělecké řemeslo** nemůže vykonávat každý, vyžaduje i tvůrčí schopnosti, které nejsou každému dány, třeba vymyslet a předložit vlastní originální umělecký návrh apod.). S dalším rozvojem a pokrokem stále více stoupají nároky na intelektuální úroveň řemeslníků a přibývá řemesel, kde je středoškolské či vysokoškolské vzdělání samozřejmostí.“*
(<http://www.remeslozije.cz/zakum/soutez>)

Stroje tedy suplují lidskou práci, ale na rozdíl od člověka jsou schopny řešit pouze úkoly a problémy, které jsou v kompetenci jejich naprogramovaného softwaru. V tomto ohledu je člověk „prozatím“ nenahraditelný.

3.2 Cesta za novým nábytkem

Tradiční, většinou průmyslově vyráběný nábytek najdeme v obchodech. Nejzákladnější modely ekonomické třídy jsou hojně nabízeny v marketech, kde jsou prezentovány v masových letákových akcích. Pokud budeme chtít širší výběr, co se týče sortimentu, tak i kvality (poměr hodnoty x stavu věci), máme k dispozici specializované prodejny s nábytkem, které mohou být jak všeobecného, tak jednostranně vyhraněného zaměření např. kuchyňská studia, studia zdravého spánku, studia moderního bydlení atd. Výhodou oproti prodeji v marketech je širší nabídka, proškolený personál prodeje a v neposlední řadě i možnost použití počítačových programů, vytvořených speciálně pro navrhování a konstrukci interiérů nebo konzultace s projektanty či bytovými architekty. Můžeme si zakoupit kopii vystaveného nábytku, který se nám líbí, ale můžeme se díky široké nabídce jednotlivých dílů stát i tvůrci či spolutvůrci originálních řešení interiérů. Kreativě se meze nekladou. Nutno jen počítat s vyššími finančními nároky na individuálně řešený, zakázkově vyráběný nábytek.

Na následujících listech práce máte možnost seznámit se s projektovou dokumentací firmy Bucur s.r.o. Hradec Králové. Jedná se o kroky vedoucí od počátečního návrhu až do finální podoby namontovaného nábytku.

Od projektu k realizaci

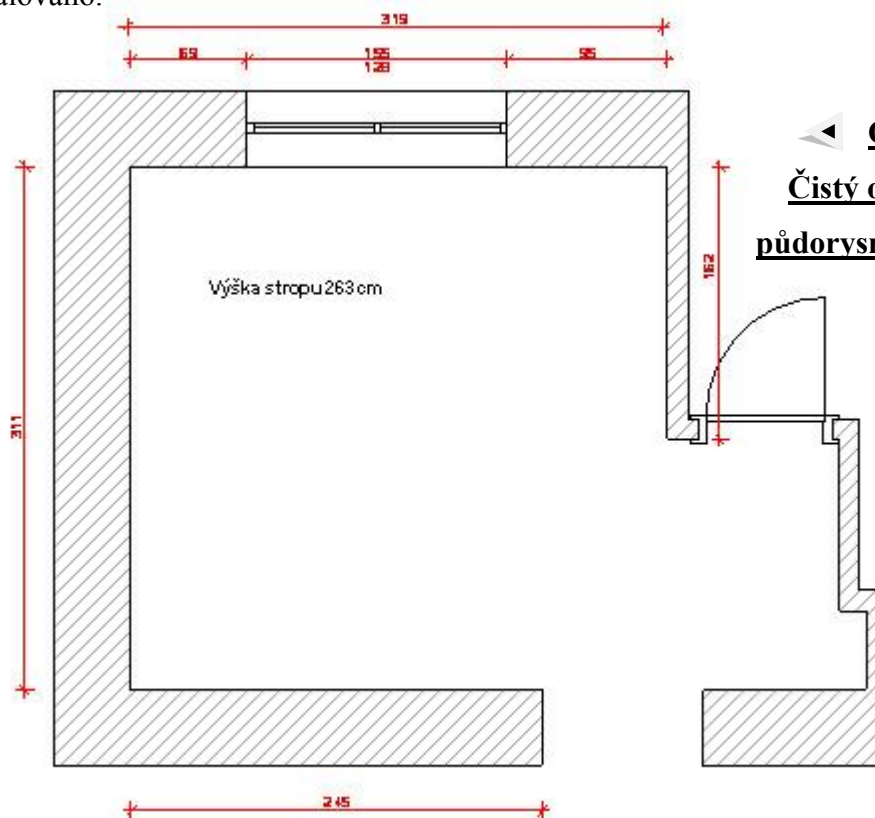
Pro demonstraci vzniku nového nábytkového zařízení jsem si zvolila prvek našich domácností, který v našich domovech zastává hned několik důležitých rolí. Jedná se o vestavný kuchyňský nábytek. Zde je především patrna snaha o maximální praktickou stránku, ale samozřejmě se klade důraz i na celkový estetický dojem. Odborníků z firmy Bucur s.r.o. Hradec Králové, kteří mají více jak 15 let zkušenost s projektováním tohoto zařízení, jsem se zeptala na postup, jak vzniká návrh takového zařízení.

Na základě projektové či jiné rozměrové dokumentace se vytvoří čistý půdorys místnosti, kde by měl být nábytek instalován. Zjistí se všechny dostupné informace o tomto prostoru, případně projektant osobně navštíví, přeměří a zkonzultuje celý prostor na místě. Důležité jsou například informace o stavebních materiálech, z nichž je vyrobeno obvodové zdivo, informace o případných nerovnostech, směřování oken k světovým stranám (přístup světla), další záměr propojení s navazujícími místnostmi a jejich stylem zařízení a v neposlední řadě je důležitý individuální přístup ke klientovi jeho přáním a požadavkům (zvyklosti majitele např. vyhranění laterality, požadované spotřebiče a jejich umístění, potřeba přítomnosti potravinové skříně aj.).

Projekt vzniká za aktivní účasti obou stran jak projektanta, tak klienta. Odborníci firmy Bucur s.r.o. pracují za pomoci konstrukčního programu ArchiCAD, do kterého si pro své potřeby nechali softwarovým specialistou dotvořit vlastní knihovny prvků, zakázkově vyvinutého pro návrhy kuchyňského zařízení. Pracuje se pro lepší přehlednost především v půdorysu. Prvotní záležitostí je vytvořit hrubé uspořádání jednotlivých prvků kuchyně (umístění spotřebičů, velkých skříní a vhodné rozložení pracovních ploch). Když vznikne základní umístění, pracuje se již více na pohledových částech a dořešují se jednotlivé detaily, jak funkční (otvírání dvířek, umístění úchytek ad.), tak vzhledové (rozvolnění pohledových částí pomocí polic

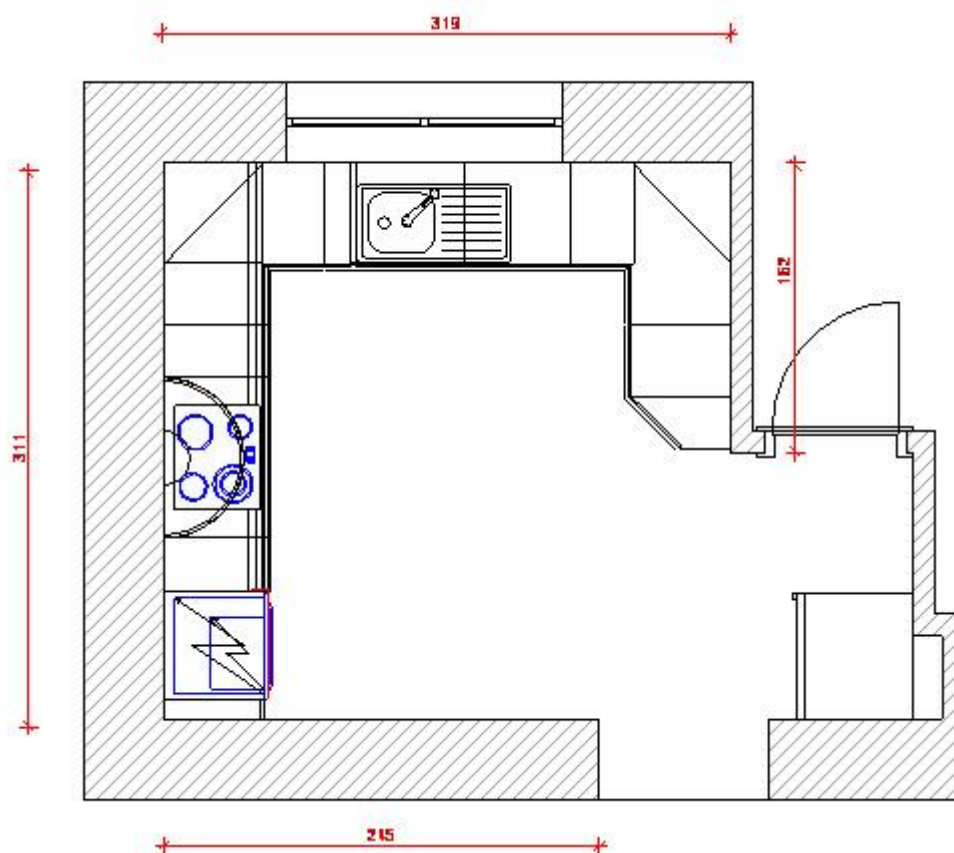
a nik, volby tvaru a výplní dvířek, barevné kombinace, materiálová složení, volby úchytek, osvětlení ad.). Po doladění posledních detailů je možné představit klientovi prostřednictvím ArchiCADu jeho novou kuchyni, ať již ve formě pohledů (plošné „2D“ ztvárnění), tak i v axonometrickém průmětu (tedy v tzv. „3D“ pohledu).

Zákazníkovi je předána kompletní rozměrová dokumentace nového zařízení, která je následně odevzdána stavebním firmám či řemeslníkům, k přípravám instalací (přívody vody, odpadů, plynu, elektřiny atd.). V případě požadavku klienta, je firmou Bucur s.r.o. vytvořena i kompletní instalační dokumentace, kde je přesné znázornění všech potřebných přípojek včetně přesného kótového umístění. Projektant s klientem vybere vhodné zařizovací předměty (elektrospotřebiče, dřez, odpadní koše, osvětlení atd.). Po uzavření smlouvy se zákazníkem (kde je přesně zaznamenaná každá položka a k níž je přidána i přesná rozměrová a obrazová dokumentace), je projekt zpracován do výrobního rozpisu. V případě atypických prvků jsou k rozpisu přidány výkresové dokumentace a přesné instrukce pro jejich výrobu. Následně je celý projekt předán do výrobního procesu. Pokud jsou připraveny všechny položky na skladě, je klient kontaktován a ve zvoleném termínu je mu kuchyňské zařízení instalováno.

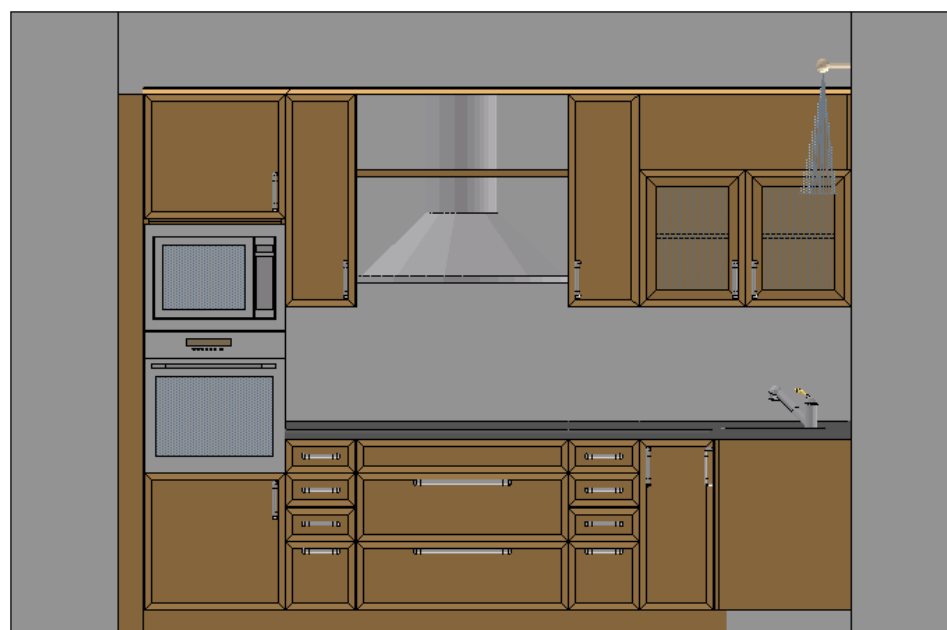

◀ **Obr. č. 23**
Čistý okótovaný
půdorysný prostor

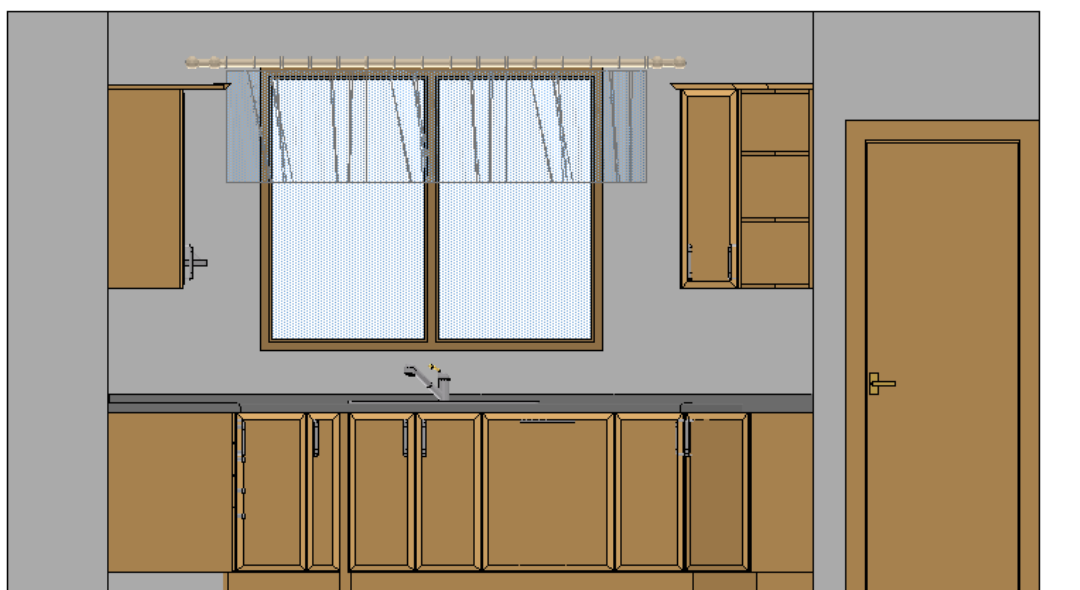
▼ **Obr. č. 24 Hrubá půdorysná koncepce rozvržení**

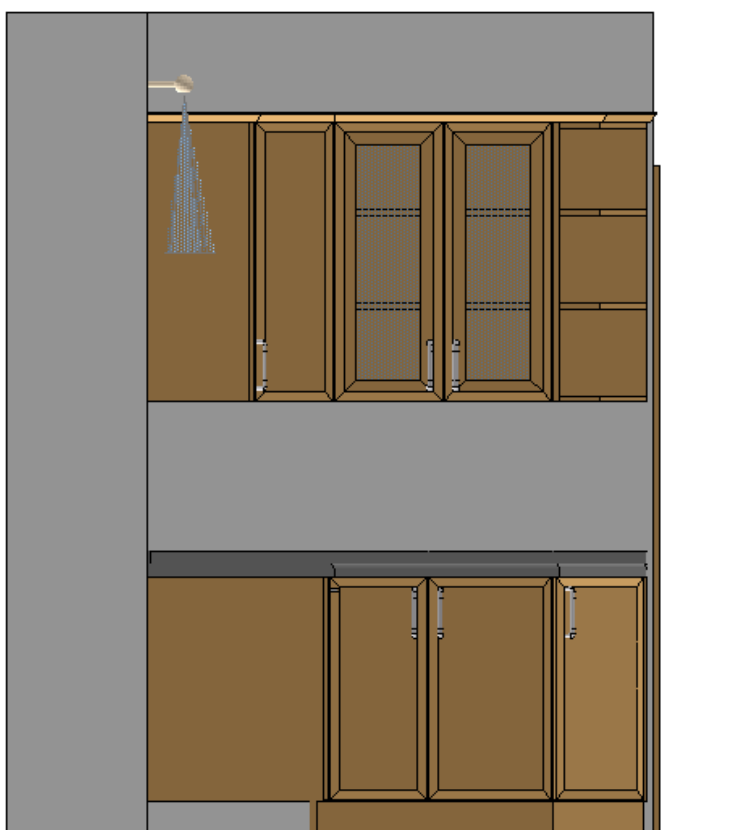
▼ **Obr. č. 25 Doladění pohledové části A**

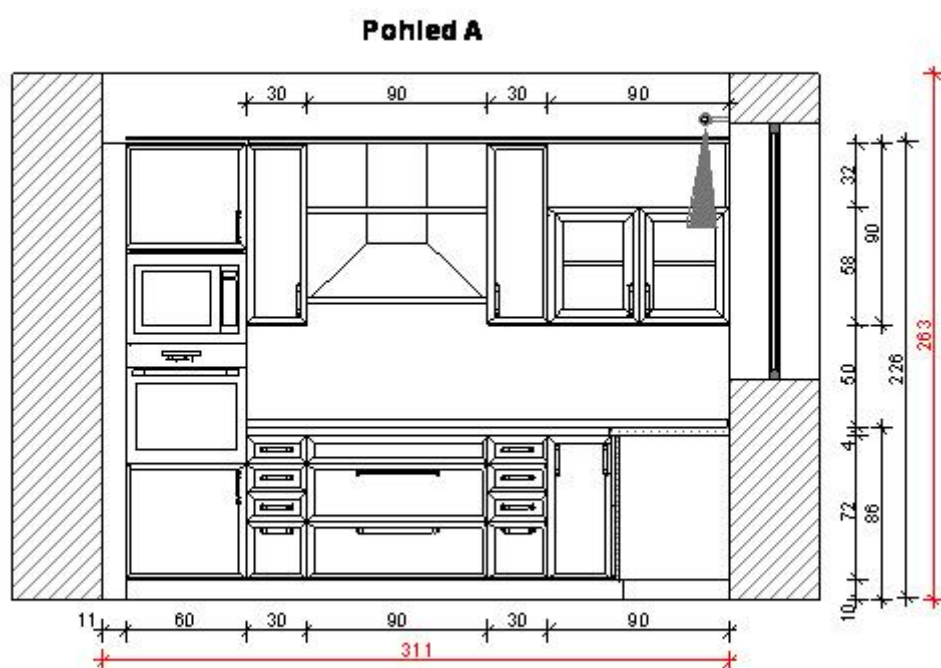
▼ **Obr. č. 26 Doladění pohledové části B**

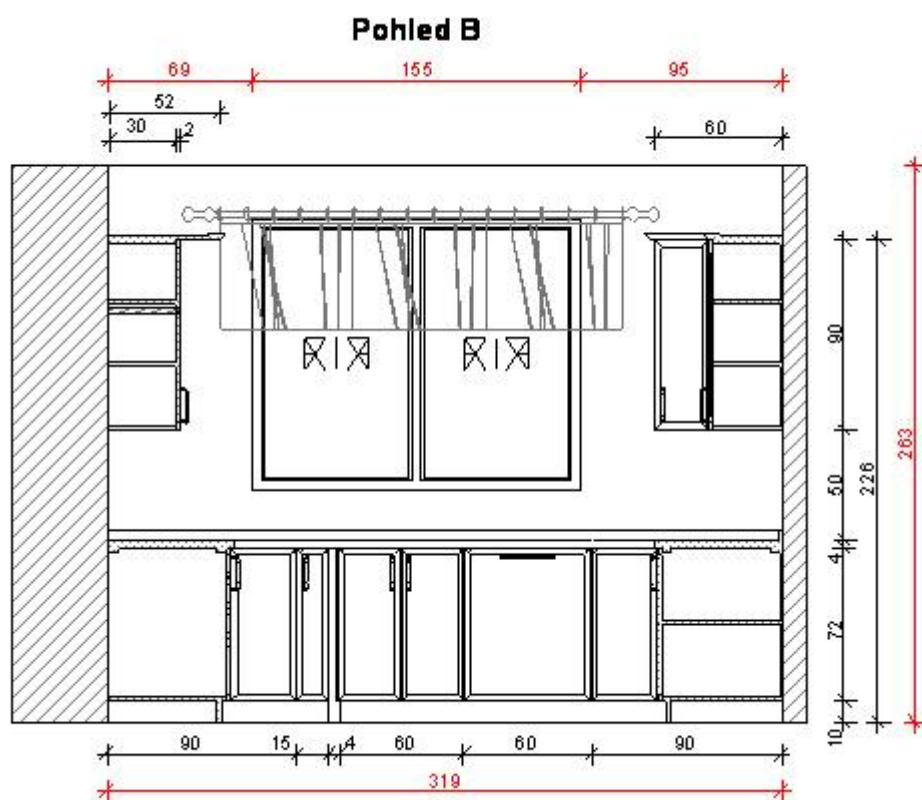
▼ **Obr. č. 27 Doladění pohledové části C**

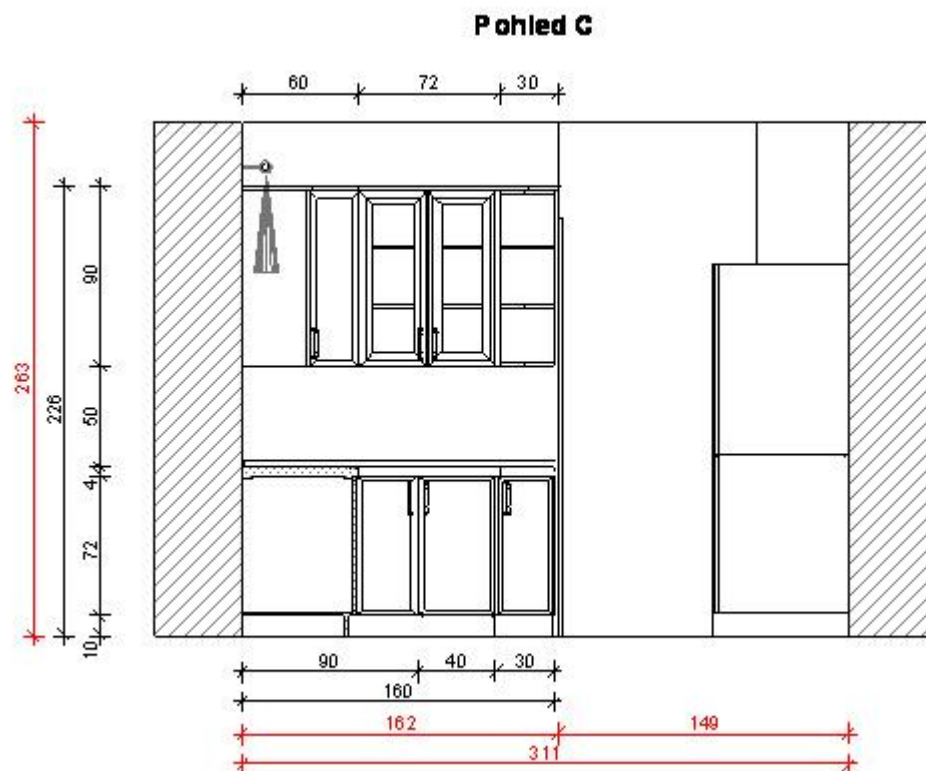
▼ **Obr. č. 28 Pohled A včetně rozměrových kót**

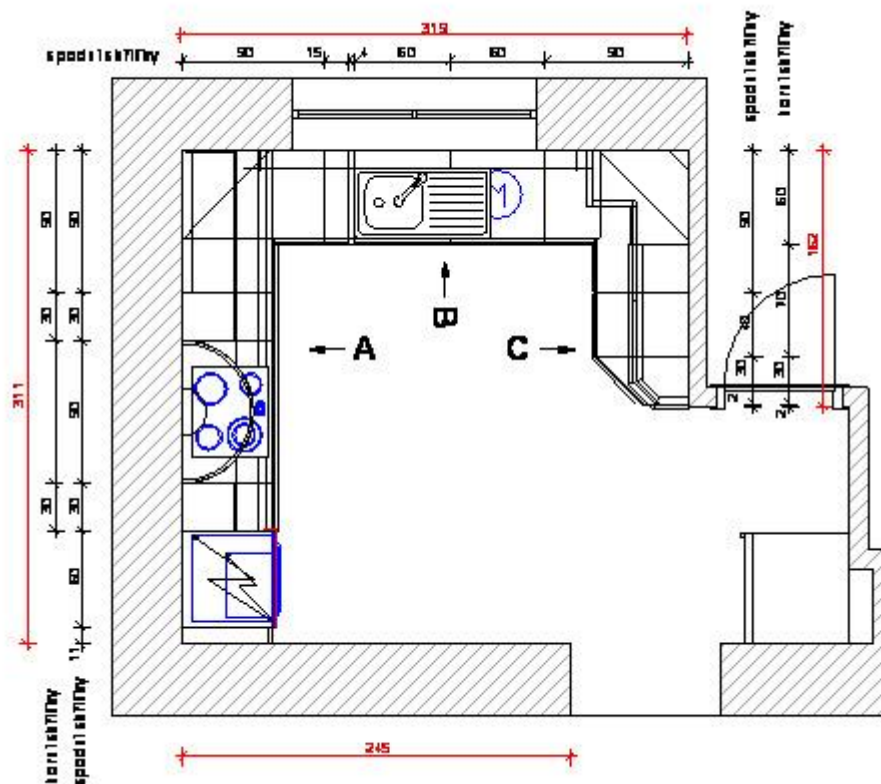
▼ **Obr. č. 29 Pohled B včetně rozměrových kót**

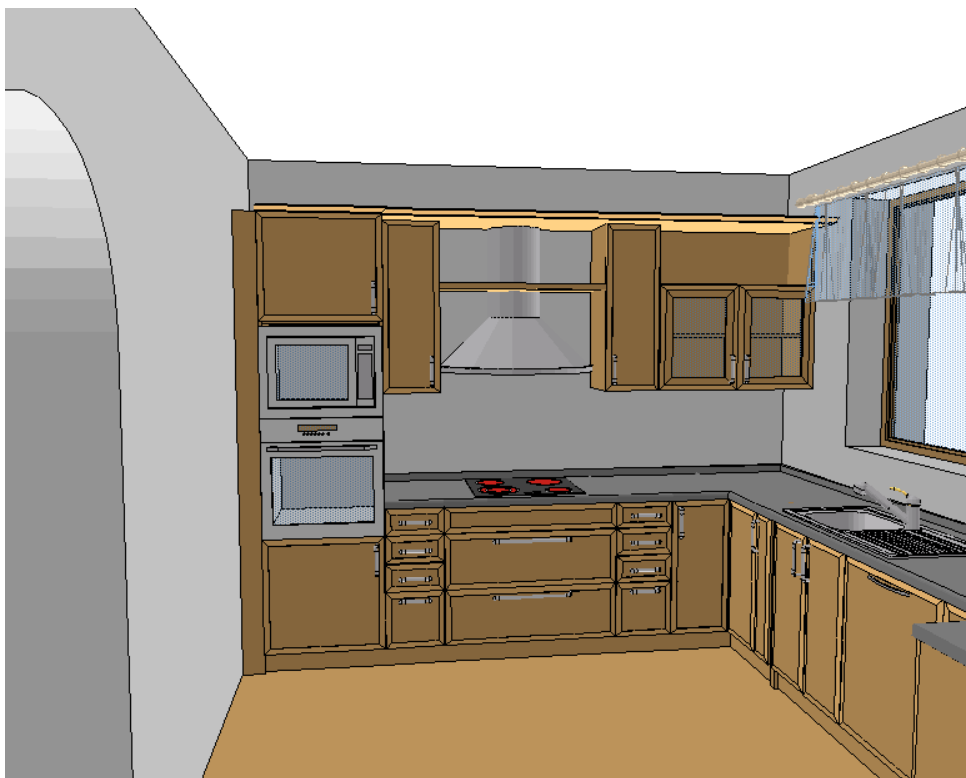
▼ **Obr. č. 30 Pohled C včetně rozměrových kót**

▼ **Obr. č. 31 Půdorys včetně rozměrových kót**

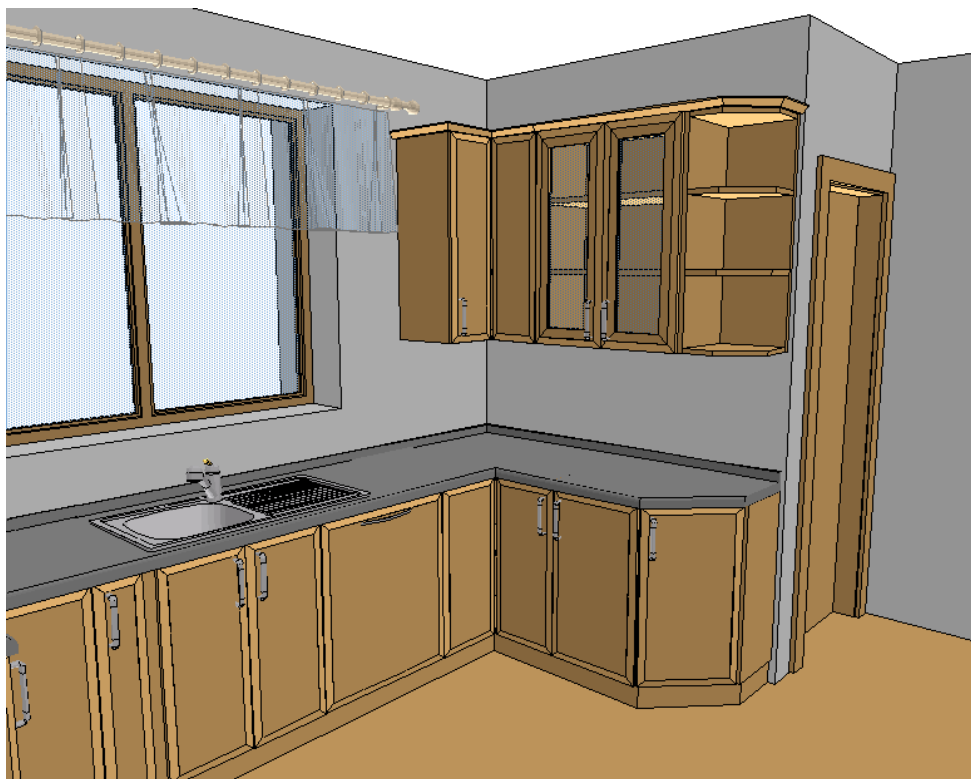
▼ **Obr. č. 32 Prostorová axonometrie A**

▼ **Obr. č. 33 Prostorová axonometrie B**

▼ **Obr. č. 34 Prostorová axonometrie C**

▼ **Obr. č. 35 Finální dokumentace interiéru pohled A**

▼ **Obr. č. 36 Finální dokumentace interiéru pohled B**

▼ **Obr. č. 37 Finální dokumentace interiéru pohled C**

Další z variant, je oslovení firmy zabývající se přímo výrobou nábytku. Nejčastější jsou již výše zmiňovaní řemeslníci - drobní truhláři či menší výrobní firmy, kde jsou možnosti zakázkové výroby větší a levnější výrobní náklady. Vybavení pro vytvoření kvalitního návrhu projektu zde však bývá velmi malé.

Stále oblíbenějším se stává nakupování „čehokoliv“ prostřednictvím světové komunikační sítě – internetu. Výhodou je snadná dostupnost, přehlednost a ucelenost nabídek. Firmy zde mohou prostřednictvím stránek prezentovat nejen své nabídky, ale i vývoj a filosofii firmy (na jaké je zaměřena hodnoty, jaké jsou její cíle). Nevýhodou je neexistující možnost reálného posouzení věci vůči vizuální nabídce. Tento problém je významně patrný například u dovozců netradičního a exotického nábytku, kteří nemají možnost fyzicky propagovat své zboží.

Co je vlastně netradiční nábytek?

V prostém vysvětlení se jedná o nábytek, který se vymyká zvykům a zvyklostem dané kultury v dané časové linii. Tradice tedy nejsou neměnné. Vycházejí z generačního dědictví našich předků, jsou předávány dalším pokolením ať již v nezměněné či adaptované podobě. Pro naši generaci je tedy netradičním nábytkem například nábytek z papíru, či nábytek plněný vzduchem. Netradiční, ale nejsou pouze použité materiály, mohou to být i výrobní technologie či povrchové úpravy, které vtiskly výrobku nezvyklou formu. S tímto nábytkem máme možnost setkat se tváří v tvář především prostřednictvím specializovaných prodejních sítí, galerií, muzeí, národních i mezinárodních výstav. Zde se ale můžeme setkat i s produkty, které nelze přesně kategorizovat, zda těsně hraničí s netradiční výrobou, nebo je již lze zařadit do kategorie uměleckých děl.

Co tedy je uměleckým dílem?

Uměleckým dílem označujeme „*ľudské dielo, ktoré vzniklo na to, aby plnilo umeleckú funkciu.*“ (Mistrík, 2007, str. 199)

„*Umelecké diela vznikajú ako predmety, ktorých existencia je odvodená od niečoho – lebo sú obrazom skutočnosti a vnútra umelca – ale súčasne tvoria svojbytnú skutočnosť. Súhrn týchto zvláštností sa nazýva umeleckou funkciou.*“
(Mistrík, 2007, str. 195)

I přes to, že tyto produkty mají velmi často nejasnou perspektivu uplatnění, mnohé prvky vyzkoušené na těchto nábytkových unikátech mají možnost postupně přejít do sériové výroby. Největší přehledku nejnovějších trendů a novinek, lze jednoznačně shlédnout na veletrzích a výstavách bytových zařízení.

Příklady významných výstav novinek nábytku, které se každoročně konají v České republice.

Bytová show – Hradec Králové, Dům a bydlení – Liberec, For Interior – Praha, Pragointerier – Praha, Dům a byt – Ostrava, Bydlení 2010 – Ostrava, Moderní dům a byt – Plzeň, Art&interior – Praha, Design Blok – Praha ad.

Jednou z nejvýznamnějších akcí konaných u nás je výstavní veletrh MOBITEX – Brno. Jedná se o největší oborovou výstavu v ČR. Svá zastoupení na cca 5000m² zde mívá okolo 100 firem, které během pěti výstavních dní navštíví přibližně 80 000 návštěvníků nejen z ČR, ale i z ostatních zemí (potvrzena účast z 22 zemí).

K Evropským nejvýznamnějším nábytkovým výstavám patří tyto:

„Belgie: Kortrijk: Design from Europe/ design for Europe (podzim sudého roku – design).

Francie: Paříž: Maison & objet (leden a září – bydlení a dekorace), Planete Meuble (leden)

Itálie: Milán: Salone Internazionale del Mobile (duben – nábytek a bytové doplňky)

Polsko: Poznaň: Meble (květen/červen)

Rusko: Moskva: Mebel (listopad)

SRN: Kolín nad Rýnem: IMM (leden – nábytek a bytové doplňky), Interzum (květen lichého roku – nábytkové materiály a technologie)

Slovensko: Nitra: Nábytok a bývanie (březen – nábytek a bytové doplňky)

Rakousko: Vídeň: Bauen + Wohnen (březen)“

(Design nábytku, Kanická, 2007).

V duchu globalizace jsou na významných veletrzích nábytku prezentovány současně exponáty kultur všech světadílů. Díky této příležitosti mezinárodně představit svá díla, máme stále častěji možnost pozorovat pronikání multikulturních prvků i do oblasti nábytkové tvorby.

3.3 Design

K nábytku neodmyslitelně patří slovo **design**. Pokusíme-li se co nejjednodušeji charakterizovat podstatu významu tohoto slova, můžeme jej vyjádřit jako výtvarně technickou disciplínu, jejíž snahou je vyváženost užitné a estetické funkce. Design kultivuje užitnou hodnotu předmětů, prvořadně však bere v úvahu účelnost a praktické použití věci. Nejedná se ovšem pouze o věci již vyrobené (tedy hmotné). Označením design lze formulovat i statky nehmotné, kterými jsou produkty ve fázi návrhu a vývoje. Dříve se v oblasti designu a konstrukce (užitého umění a architektury) používalo označení sloh. Sjednocující směr jednotlivých slohových období souvisel se slučováním názorů na politiku a náboženství. Pozitivistická filosofie dneška však již nevytváří žádné zákonitosti.

„Slovo „pozitivní“ může nabývat několika významů: něco skutečného, něco smysluplného a užitečného a něco jednoznačně definovaného. Auguste Comte, vymezil pozitivistickou filosofii v souladu se všemi těmito významy. Pozitivismus se přidržuje pouze skutečnosti, tj. daných fakt. Zabývá se výhradně tím, co je společensky užitečné.“ (http://cs.wikipedia.org/wiki/Auguste_Comte)

Pro design je za výchozí považován vztah mezi věcí a člověkem, jehož činností vzniká hmotné i psychické prostředí jeho života. Prvotní informace o předmětu získáváme pomocí našich smyslů. Tedy to, co vidíme, cítíme, slyšíme, ale neméně důležitá je i stránka psychická, tedy to, jaké asociace v nás předmět vyvolává. Tyto asociace ve vztahu k objektivnímu hodnocení, lze spojit s estetickou funkcí. Estetická funkce zaměřuje pozornost člověka na předmět jako takový, přičemž dočasně odsouvá do pozadí utilitární vztah (upřednostňující prospěšnost a užitek) k předmětu.

Je design umění? Na tuto otázku nenajdeme jednoznačnou odpověď.

Design je přímo spjat s masovou produkcí, ale zahrnuje také jedinečné kusy. Přestože je vyjádřením industriální společnosti, v některých úhlech pohledu se kříží s uměleckým řemeslem i uměním volným a někde se tyto roviny vzájemně prolínají.

Obr. č. 38 René Šulc ▶

český design – židle

Chaise longue

„Naprostá většina současné průmyslové produkce všude na světě, bez ohledu na to, zda jde o výrobky spotřebního charakteru nebo výrobní prostředky, vzniká na základě určitých vzorů, návrhů. Podle nich sériová výroba v tisícových, mnohdy i deseti a stotisícových sériích, chrlí nejrozmanitější předměty. Tyto předměty objektivně, ve složitých zpětných vazbách nejen slouží člověku, ale působí intenzivně na celou společnost. Posláním masové průmyslové produkce proto zdaleka není jen uspokojování různorodých a neustále měnících se potřeb člověka, ale v menší míře i potřeb kulturních a estetických, neboť tato produkce tvoří jeden ze základních pilířů hmotné kultury každé společnosti.“ (Soukenka, 2001, str. 36)

Výše zmiňované vzory a návrhy jsou díly designérů a architektů. Jejich náplní je správná volba výrazových prostředků, které charakterizují dobu, v níž byly vytvořeny. Tuto dobu jsme schopni podle formálního výrazu nábytku, interiéru či budovy odhadnout. Většina návrhářů si sebou po celou svou profesní dráhu nese výrazovou škálu, kterou si zafixovali již při studiu. V průběhu své tvůrčí dráhy většina architektů dotvoří ve svých pracích svůj „charakteristický rukopis“ (individuální vyjádření). Pokud ovšem převáží umělcovo sebevyjádření nad užitnou hodnotou, přechází dílo do kategorie krásného umění, kde hlavní funkcí produktu již není jeho užitná hodnota, ale především estetický zážitek. Slůvko design, se velmi těsně pojí i s výrazem „módní“. Jak je však toto označení velmi nepřesné, lze velmi dobře vyjádřit slovy Odolena Zítka, autora knihy o lidech a módě. Jeho poznatky hovoří především o textilu, ale dalo by se říci, že jeho slova lze úspěšně aplikovat i na módní pole v oblasti nábytku.

„Zítek říká, že předmět, který předhoni obecné zavedení nové módy o jeden rok, je obecně pokládán za odvážný. Ten, který je na úrovni své doby, považujeme za překrásný a kouzelný. Po dvou letech je móda pasé, za dvacet let nám připadá směšná, po třiceti letech zábavná a po půl století zvláštní. Sedm desítek let pak z předmětu zašlé minulosti vytvoří roztomilý objekt našeho obdivu a zájmu, který se po sto letech ještě zvýší, a za sto padesát let pokládáme výtvořiny historie za klasické.“
(Rávik, 2010, str. 9)

3.4 Materiály včera a dnes

Dnešní doba je charakteristická snahou o maximální využití nových materiálů a technologií do široké škály výrobních procesů. To ovšem neznámá, že byly vytěsňeny všechny „prapůvodní“ výrobní hmoty a výrobní postupy. Naopak. Základní materiály i technologie produkce jsou jakousi „stálíci“ v nábytkové tvorbě. Nalézají se však stále nové možnosti jejich úprav či doplnění, inovace a modernizace technologických postupů především vzhledem k požadavku pro funkci výrobku.

Pro rozsáhlost však nelze na tomto místě vyjmenovat všechny současně používané materiály a technologie. Zvolila jsem proto jeden příklad, na kterém lze dobře vyjádřit posun v oblasti výroby i v osobitém chápání v dané kultuře.

Jedním z odvětví produkce nábytku, kde je velmi patrná tato maximální snaha o modernizaci, je výroba kuchyňských zařízení. V souvislosti s historickým vývojem zde došlo i k významnému filozofickému posunu v pohledu na kuchyň. Na tuto místnost již nenahlížíme pouze jako na funkční prostory pro vaření a konzumaci, ale především jako na další obytnou místnost, která tvoří jádro domácnosti, otevřený komunikační prostor, místo pro setkávání i relaxaci. Místo, které dokáže neuvěřitelně vykouzlit rodinnou atmosféru a teplo domova.

Jaká je tedy dnešní „typická česká“ kuchyňská linka?

Pro výrobu korpusu typické kuchyňské linky se dnes již většinou používají dřevotřískové laminované desky. Jejich základem je opět dřevo (jako tomu bývalo dříve), které je však strojně rozděleno do třísek a za pomoci pojiv slisováno, opatřeno nalisovaným dekorativním papírem a ochrannou vrstvou na které je možno sledovat tzv. gravírování – tj. výslednou povrchovou strukturu (od hladké až k napodobenině struktury dřeva). Design dekorativního papíru přísně podléhá regulaci žádaných vzorů. Korpus takovéto skříňky je vybaven závěsným kováním, kterým je možné ve třech směrech vyrovnávat případné nerovnosti zdí. Pro odlehčení korpusu, je zadní stěna tvořena sololakovou deskou, nejčastěji bílou nebo v dekoru shodném s laminovaným korpusem. Korpus s čelními plochami dvířek pojí závěsné systémy. Podle požadavku na obsluhu skříňky je vybráno vhodné kování. Závěsy, pro standardní otvírání dvířek do boku (běžný úhel otevření 110°, ale i více) s možností rozpojení pantu bez pomoci šroubováku – tzv. „clip“ systém, plynové písty a vzpěry, pružinové stavěče, výklopné mechaniky pro pohyb dvířek vzhůru, či naopak stavěče pro barové sklopné otvírání.

Čelní plochy mohou být kromě celo-masivních dřevěných dvířek (pro naši kulturu historicky tradičních), osazeny dvířky fóliovými, lakovanými, dýhovanými, skleněnými, kovovými či jinak kombinovanými. U prvních třech zmiňovaných typů se velmi často používá jako nosný základ dvířek MDF deska (Medium Density Fibreboard – středně zahuštěná dřevovláknitá deska). Jedná se o dřevovláknitou desku, která je v řezu jemnější materiálové struktury než výše zmiňovaná dřevotřísková laminovaná deska. Tato deska velmi dobře snáší střední zatížení. Pro svou strukturu je vhodnější pro další opracování frézováním jak v ploše, tak i na hranách a následné další povrchové úpravy.

◀ **Obr. č. 39 – Řez MDF deskou**

Na MDF dvířko je nanášeno pojivo a dle požadavku na konečnou úpravu se povrch:

- dýhuje a následně lakuje vhodnými ochrannými laky s tvrdidly a UV filtry pro vysokou odolnost dřevěné dýhy
- opatřuje “termofólií“ (lisování vakuovým lisem)
- lakuje pigmentovými laky (jedná se o více vrstev laku, které je možné kombinovat s tvrdidly), UV filtry a katalyzátory barev pro větší odolnost a barevnou stálost barviv. U lakovaných ploch je možná finální úprava povrchu zalakováním do matu, polo-matu či do vysokého lesku.

Další variantou jsou plná kovová dvířka (nejčastěji opatřená pouze malou kovovou vrstvou - např. nerezovým plechem), nebo rámečková kovová dvířka s výplní (velmi je používán eloxovaný hliník, či broušený nerez).

Nejčastěji volené výplně rámků jsou skleněné, dřevěné mřížkové výplně, nebo opět modernější formy kovových plechů s různým „gravírem“, či perforací. Pro vnitřní vybavu skříněk lze jako základ zvolit polici. Tato je buď volně položena na policových podpěrách, nebo lze volit podpěry s bezpečnostními zámky, proti posunu police (toto nelze aplikovat u skleněných polic).

Skřínky mohou být vnitřně vybaveny širokým sortimentem vnitřních mechanik. Jedná se o vnitřní systémy, které mají za účel ulehčit manipulaci, zvýšit dostupnost a maximální využitelnost skřínky. Nejčastěji jsou to výsuvné či otočné mechaniky z kovu či plastu. Spolu s výsuvnými mechanikami, kterými jsou osazeny zásuvky a kontejnery maximálně zvyšují užitnou hodnotu těchto zařízení. Výsuvné mechaniky jsou schopny 100% vysunutí i při poměrně velkém zatížení zásuvky či kontejneru. Při otevření dochází k maximální dostupnosti a přehlednosti všech uložených věcí. Pokud byste chtěli zvolit luxusní komfort při ovládání zásuvek a kontejnerů, máte možnost objednat si ovládání zásuvek pomocí elektrických motorků, nebo použít elektrický výtah pro obsluhu horních skříněk. Ačkoliv se jedná o zařízení velmi praktické a bezpochyby by mohlo velmi ulehčit práci (například vozíčkářům nebo jinak handicapovaným osobám), je prozatím cenová hladina pro běžnou českou domácnost nad rámec finanční akceptovatelnosti za tento nadstandard.

Spodní korpusy skříní mohou být na pevných nožkách, nebo na rektifikačních nohách, které umožňují eliminovat nerovnosti místnosti, případně mohou být opět zavěšeny na závěsech. Pracovní desky jsou vyrobeny z dřevotřískových desek povrchově opatřených vysokotlakými lamináty, které jsou velmi odolné jak vůči teplotě, tak i mechanickému poškození. Dále lze použít desky z technického či přírodního kamene, dřevěného masivu (nejčastěji spárovky), nerez a atd.

Je patrné, že k rozvoji v nábytkářském průmyslu dochází současně s rozvojem materiálů a technologií i v ostatních odvětvích průmyslu. Kuchyňská zařízení jsou v těsné a neodmyslitelné spojitosti s vývojem elektrospotřebičů, které tvoří běžnou součást kuchyně (ať již se jedná o součásti čistě funkční či dekorativní jako například osvětlení).

Na co dříve stačila pec či kuchyňská kamna, dnes nahrazují spotřebiče jako varná deska, elektrická trouba, mikrovlnná trouba, parní trouba, kávovary a varné konvice. Umývání nádobí jsme svěřili do péče myčkám, chlazení přenecháváme kombinovaným chladničkám s mrazicími boxy a agregáty na výrobu ledových kostek či ledové tříště. Komfort při stravování nám poskytují předehřívané zásuvky na nádobí. To co dříve bylo téměř nemyslitelné, je dnes realitou a běžnou součástí života. Předpokládám, že tento trend bude nejspíš v rámci vývoje pokračovat i nadále. Mezi nové, aktuální vývojové směry patří například propojení domácností s internetem a mobilními telefony.

3.5 Nábytek v dětském pokoji

Dětský věk je ve vývoji jedince jedním z nejpřevratnějších období. Bezmocné dítě si během krátkého životního období učením osvojí řadu zkušeností a dovedností. Jedná se o velice senzitivní období, kdy se dítě intenzivně vyvíjí, pozvolna se seznamuje se vztahy a zařízením domácnosti. V prvních letech je pro rozvoj dítěte prvořadě především **prostředí**, ve kterém vyrůstá a kde se pohybuje. Dává mu pocit jistoty a bezpečí, ale také dostatek rozmanitých podnětů, které mu udělí impuls k aktivitám, je předmětem působení na rozvoj dětského estetického vnímání.

Jednotvárnost, a nedostatečná motivace aktivizující dítě může vést v hraniční fázi až k deprivaci (strádání na základě dlouhodobého nedostatku podnětů).

„Psychický vývoj ovlivňuje hmotné prostředí, které jedince obklopuje. Předměty k nimž zaujímá postoje, s nimiž manipuluje, se kterými si hraje nebo jich používá jako nástrojů, nad kterými přemýšlí a které interpretuje, k nimž ho pojí citové rozpoložení – má je rád, vážou se na ně vzpomínky.“ (Helus, 2003, str. 37)

Dětský pokoj je tím pravým místem, které je pro malé dítě klíčové při jeho prvotním kontaktu se světem, místem k realizaci odvážných projektů na cestě za poznáním. Měl by být multifunkční, přiměřeně vybavený tak, aby se v něm dítě mohlo všestranně rozvíjet, místem pro soukromí, hry, učení i relaxaci. Základ dětského pokoje tvoří nábytek.

Motto Ikea - Hravé bydlení: *„Nábytek místo hraček? Nejen hračka může být hračkou, může se jí stát i kus nábytku.“* (Blahotová, 2003, nečíslovaná strana)

Dítě poznává, že nábytek má svou určitou funkci, tedy že na posteli se spí, do skříně se ukládá prádlo s určitým řádem, na židli se sedí a na stole kreslí atd. Nábytek v dětském pokoji má ale i „kouzelnou moc“. V dětském světě imaginace dává nekonečné možnosti dětské představivosti a fantazii. Postel se stává lodí, či ostrovem, skříně je nedostupná jeskyně a pod stolem jsme v domečku společně se svou rodinou panenek a medvídků. Veškeré fyzické i duševní aktivity rozvíjejí osobnost, proto pokud dítě nemá možnost mít svůj vlastní pokoj, měli bychom mu vymezit alespoň koutek, kde bude svým pánem, místo kde se může realizovat své potřeby.

Pokud se zaměříme na detaily nábytku, je dítě ovlivňováno nejen jeho uspořádáním, ale i jeho tvary a barvami. Je-li to možné, měli bychom umožnit dítěti spolurozhodovat o barvě a zařízení použitém v interiéru dětského pokoje (pozn. autora – míra rozhodování je ovlivněna věkem dítěte - je zapotřebí samozřejmě i uvážlivě směřovat).

„Volba barev a jejich sytost je důležitá nejen z hlediska prostorového vnímání, ale také z hlediska naší aktivity, duševní vyrovnanosti a psychického uvolnění. Za nejvíce aktivní je považována barva oranžová, následuje žlutá, červená a purpurová. Naproti tomu studené barvy mají spíše uklidňující účinky. Mezi ně řadíme modrou, zelenomodrou, zelenou a fialovou. Teplé barvy jsou proto doporučovány pro mírnější a pasivnější povahy, které potřebují spíše povzbudit k aktivitě. Ale pozor, všeho moc škodí. Pokud to s teplými barvami přeháníme, mohou nás posléze dráždit až rozčilovat. Lidé s výbušnou povahou, kteří potřebují ve svém bytě nalézt psychickou rovnováhu, by měli volit naopak z odstínů studených barev. Ale ani s nimi bychom to neměli přehánět, abychom se v prostoru necítili příliš utlumeni až znuděni, nevhodné barvy v bytě mohou vést až k depresím.“

(<http://www.svet-bydleni.cz/nejnovejsi-clanky/volba-barev-do-bytu-je-cestou-k-rodinne-pohode-aneb-v-jake-barve-se-propadnete-do-depresi.aspx>)

Nábytek by však měl splňovat i jiná kritéria. Nábytek do dětského pokoje není nábytek pro dospělé. Více než kdekoli jinde by nás zde měla zajímat kvalita, pevnost a především bezpečnost. Jak jsem se již zmínila výše, děti obzvláště v předškolním a raném školním věku často popouštějí uzdu své fantazii. Proto musíme brát v potaz i případná nebezpečí a rizika s tím spojená. V žádném případě by zde neměly být ostré hrany, nekryté rohy. Nábytek by měl být pevně konstrukčně spojen, tak aby byl maximálně stabilní. Musí být vyroben v souladu s normami EU a ČSN, které kladou požadavky na zdravotní nezávadnost, hygienické a bezpečnostní normy.

◀ **Obr. č. 40 Postel do dětského
Pokoje**

4 VÝTVARNÁ VÝCHOVA JAKO PŘEDMĚT VŠEOBECNÉHO ROZVOJE

4.1 Hledání talentu

Již jsme si částečně poodkryli náhled na nábytek, jeho vývoj a souvislosti s ním spojené. Zbývá ještě nahlédnout na jednu velmi důležitou část, která je s jakoukoliv výrobou těsně a neodmyslitelně spjata. Jedná se lidský faktor, tedy o tu nejzákladnější hnací sílu, která dává puls jak vlastním návrhům, tak i samotné výrobě. Středobodem našeho zájmu se tedy stává sám člověk, jako osobnost vybavená kompetencemi (tedy znalostmi a schopnostmi tyto znalosti používat).

Každý člověk přicházející na tento svět se rodí jako neopakovatelná osobnost. Kromě biologických předpokladů (genetické vybavy) se rodí i s jakousi výbavou „vnitřní“, tedy vlohami. Termín vlohy lze chápat jako velmi široké nespecifikované spektrum předpokladů, z nichž se za určitých podmínek vlivem vnějšího působení vyvinou schopnosti. U jedince s mimořádně výraznými vlohami, hovoříme o nadání, které již můžeme vhodnou formou dále kultivovat. V případě dětí, lze některé tyto vlohy vyzorovat již v raném věku. Nebudeme-li však potenciality v senzitivním období dále rozvíjet, a nedojde k jejich aktualizaci, tedy přechodu ze stavu možnosti do stavu reálné skutečnosti, zůstane vloha nevyužitá a zpravidla po čase víceméně zanikne. Z hlediska pedagogického nás kromě vloh budou zajímat také vlastnosti osobnosti, z nichž nejpodstatnější bude složka schopností. Schopnosti lze definovat jako vlastnosti jedince, které mu umožňují vykonávat určité činnosti, neboli naučit se zvládnutí těchto činností.

"Zpravidla rozlišujeme schopnosti vjemové nebo percepční (přesně vnímat, rozlišovat tvary, barvy, tóny...), schopnosti psychomotorické (naučit se vykonávat určité sestavy pohybů – například v činnostech sportovních, pracovních...), schopnosti intelektové nebo myšlenkově poznávací (orientovat se v nových situacích, řešit problémy). Dále můžeme hovořit o schopnostech sociálních (jednat s lidmi, předcházet konfliktům a vzniklé konflikty řešit...), schopnostech uměleckých apod." (Helus, 2003, str. 9)

Naším cílem by tedy mělo být, tyto **vlohy a schopnosti odhalovat, maximálně je rozvíjet a dále kultivovat.**

Obr. č. 41 ZUŠ ►

Výtvarný obor -

erb z PET lahví

(rozvíjení výtvarných vlohy)

Jaké předpoklady by tedy měl mít vhodný kandidát na bytového architekta, projektanta, návrháře či designéra?

Jistě by se mělo jednat o člověka kreativního, vybaveného trpělivostí, schopností samostatně uvažovat a řešit problémy, architektonicky, výtvarně či technicky nadaného, ale především by měl dosáhnout odpovídající úrovně vzdělání.

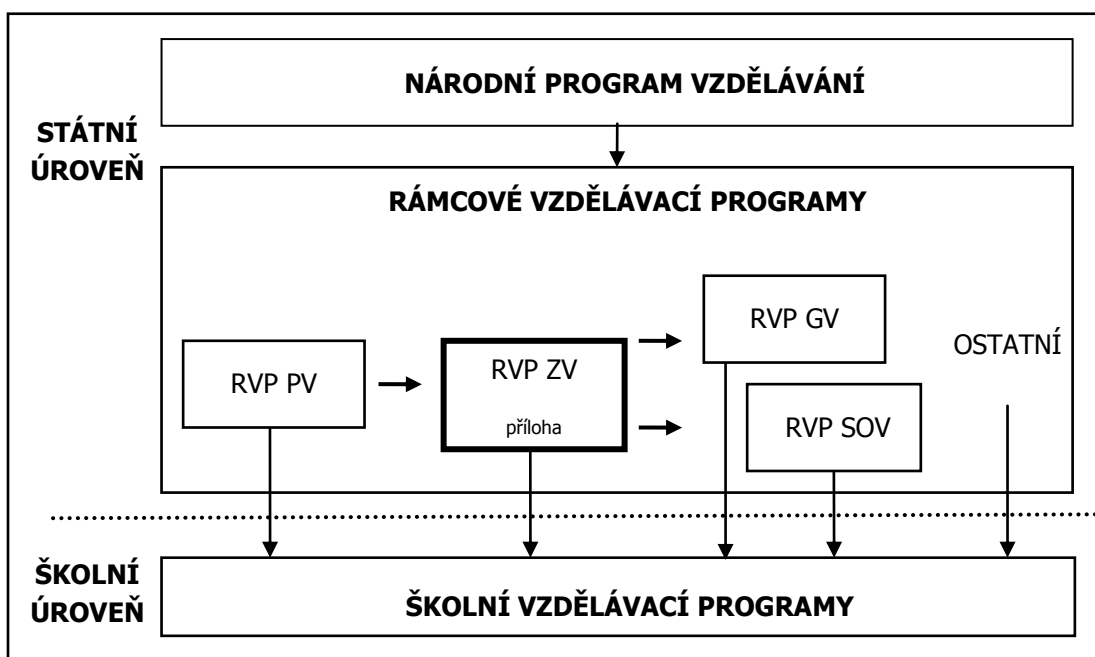
4.2 Vzdělávací soustava V ČR

Systém vzdělávání u nás je zformován v **Národním programu rozvoje vzdělávání** v ČR v tzv. Bílé knize. Vzdělávací soustava zahrnuje předškolní (PV), základní (ZV), střední (GV), střední odborné (SOV) a ostatní vzdělávání pro žáky od 3-19 let. Rozlišujeme dvě úrovně, ve kterých jsou dokumenty vyhotoveny. **Úroveň státní**, kterou představuje Národní program vzdělávání vymezující počáteční vzdělávání jako celek a Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP), které již specifikují rámce pro jednotlivé fáze vzdělávání. **Úroveň školní**, která je

prezentována formou školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP). ŠVP si vytváří každá škola individuálně na základě určených kritérií v příslušném RVP. Podle tohoto programu se posléze realizuje výuka na dané škole.

▼ **Obr. č. 42 Graf - Systém kurikulárních dokumentů**

(pozn. kurikulum = nástroj pro plnění hlavního vzdělávacího úkolu současné školy. Hlavním záměrem kurikula je zvyšování kvality vzdělávacích norem).

„Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání;
 RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV-LMP); RVP GV – Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání.

* Ostatní RVP – rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové vzdělávání, případně další.“

(http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf)

V našem pátrání po vzdělání budoucího specialisty v oblasti projekce nábytku, nás bude zajímat především oblast výtvarného vzdělávání, které je zakotveno jak v RVP PV, RVP ZV, RVP GV a RVP SOV, tak i v kategorii ostatních RVP – jako RVP pro základní umělecké vzdělávání.

Naskýtá se otázka, zda je výtvarné vzdělávání potřebné pro společnost?

„V našem českém modelu způsobu života, kultury, filosofie atd., který je historicky součástí modelu proamerického, je výtvarná výchova jako nedílná složka zahrnuta do vzdělávacího systému z několika důvodů, např. historických, psychologických, sociálních a dalších, pro které je tento předmět respektován, a který má určité hodnoty, které si má vzdělávaný člověk osvojit. Žijeme v určité společnosti, která má svá pravidla, jež se prostřednictvím vyučovaného předmětu snažíme reflektovat. Takovéto hodnoty jsou vlastně objednávka společnosti, kterou si jako výtvarní pedagogové uvědomujeme prostřednictvím osnov při formulování výukových cílů, které dělíme na postoje, vzdělávací a výcvikové.“

(Adolf, 2002, str. 5)

Jaký je vztah umění k výtvarné výchově?

„Umění nelze redukovat na „čistou“ smyslovost, na pouhou emocionalitu odtrženou od materiálového základu, od konkrétní smyslové zkušenosti a nesouvisející s racionálním poznáním.“ (Hazuková, Šamšula, 1991, str. 7)

„nelze zapomínat na výrazný podíl racionální složky v umělecké tvorbě jako celku a v některých jejích projevech (architektura, technická estetika, design) zvláště. Uměleckou tvorbu nelze chápat jinak než jako jednotu senzuálního, racionálního a emocionálního, přičemž nezakrýváme, že právě v této jednotě lze spatřovat integrující podíl umění i výtvarné výchovy v rozvoji lidské osobnosti.“

(Hazuková, Šamšula, 1991, str. 7)

Předškolní vzdělávání

Systém předškolního vzdělávání je zaměřen především na výchovně vzdělávací hlediska v souladu se zdravým rozvojem dítěte, jeho učení a poznání, osvojování hodnot, získávání osobnostních postojů, socializaci a společenskou kultivaci na základě vývojových specifik dětí předškolního věku. RVP PV má za cíl směřovat děti k tomu, „aby si dítě od útlého věku osvojovalo základy klíčových kompetencí a získávalo tak předpoklady pro své celoživotní vzdělávání.“

(http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf)

„Výtvarná výchova si klade úkoly obecně vzdělávací. Většinou svých znaků náleží mezi prostředky výchovy estetické, je však nutno vidět její souvislost i s ostatními složkami výchovy. Její vlastní úkoly počínají u výchovy pozorovacích schopností a návyků, které slouží potřebě zobrazovat a sestavovat. S touto úlohou souvisí požadavek systematického rozvíjení vnímavosti, paměti pro tvary a barvy, prostorové představivosti. Při výtvarné výchově se děti seznamují i s výtvarným dílem a s ušlechtilou užitkovou tvorbou a osvojují si kladené kulturní návyky. Učí se citově prožívat krásno v přírodě, v umění i v životě.“

(Uždil, Razáková, 1958, str. 7)

Výtvarná výchova v mateřské škole zahrnuje poměrně širokou škálu činností. Radí se sem kreslení, malování, modelování, ale také práce s papírem (skládání, stříhání a vystřihování, trhání, nalepování) a nejzákladnější práce s přírodninami a dřevem. Při práci se děti seznamují s materiály, s nástroji a jejich použitím i tím, že je nutné stanovovat si postup práce k dosažení svých cílů. Při těchto aktivitách dítě nabývá schopností tvořivě vyjádřit svou vizi a současně i vědomosti o předmětech a jevech. Především v kreslení, malování a modelování se těsně pojí činnosti jednotlivých smyslů, racionálního úsudku a fantazie. Potvrzuje se a umocňuje emocionální vztah k realitě za současného rozvoje pozorovací schopnosti. Výsledný efekt práce je v přímém kontextu závislý na co nejucelenějších a správných informacích o reálné skutečnosti.

V tomto věku dochází k vývoji důležitých psychických funkcí, které jsou úzce spojeny s rozvojem technických dovedností. Velkou roli pro další život představuje osvojování si paměti pro barvy, tvary, a linie. Technickou zručnost lze dobře pozorovat při sestrojování. Děti se učí pohybové přesnosti. Vhodné k sestrojování jsou větší předměty, které se v malých rukách dají dobře a pevně uchopit. Uplatňuje se zde především cvičení hmatu a zraku. Velmi významný je i efekt působení práce a jejího zdařilého výsledku na psychiku (duševní pohodu), zvyšování sebevědomí dítěte a jeho motivaci k dalším činnostem.

Pedagog má možnost pozorováním a porovnáváním výsledků s ostatními pracemi žáků odhalit talentované jedince, a pokud to možnosti mateřské školy dovolí, s těmito jedinci individuálně pracovat a dále je rozvíjet například formou kroužku výtvarné výchovy při mateřské škole.

Základní vzdělávání

„Ve výchovně vzdělávací soustavě, jejíž realizace na základních školách byla započata v. r. 1976, se výtvarná výchova podílí na utváření osobnosti jako jeden z všeobecně vzdělávacích předmětů. Svou povahou je součástí širší výchovy estetické, do níž zahrnujeme i výchovu hudební, literárně dramatickou a pohybovou. S estetickou výchovou má výtvarná výchova společný vědní základ, zvl. estetiku, obecnou teorii umění, psychologii aj., má s ní společné i mnohé kategorie, metody a termíny. Obsahem a cíli svého působení přispívá výtvarná výchova k celkovému harmonickému rozvoji osobnosti, tedy i k výchově ideové a mravní, výchově rozumové, polytechnické a pracovní i výchově tělesné.“

(Hazuková, Šamšula, 1991, str. 3).

Výtvarná výchova (dále jen VV) je nástrojem socializace. Prohlubováním estetického citění se postupně tvoří podmínky pro kladný vztah ke všem kulturním hodnotám. VV na ZŠ navazuje na základ VV z mateřských škol, dále rozvíjí smyslová poznání, jejichž prostřednictvím poznáváme a uvědomujeme si svět.

Formou barev, linií, tvarů a hmot rozvíjíme specifické výtvarné myšlení, které je úzce spjato s výchovou rozumovou. Dále rozvíjíme tělesnou zdatnost, dětskou hrubou motoriku, která pomalu přechází v jemnější podoby, koordinaci pohybů oko – ruka, přizpůsobování pohybů a pozic těla práci.

Velký význam pro rozvoj osobnosti má **vlastní aktivní činnost**. Díky ní můžeme rozvíjet jak racionální uvažování (stanovujeme si pracovní postupy, kterými dosáhneme nejlepších výsledků), logické uvažování (řešíme náhodně vzniklé problémy s prací spojené), osvojujeme si techniky a dovednosti, získáváme cenné zkušenosti, ale posilujeme i rozvoj morální výchovy. Osvojujeme si postoje k vlastní činnosti i k práci druhých, rozvíjíme smysl pro kolektivní spolupráci, schopnost sebekritičnosti, hodnocení práce druhých ad. Těsně spjat s vlastní aktivní činností je i žádoucí rozvoj cílevědomosti, vytrvalosti a rozhodnosti.

▼ **Obr. č. 43 Práce žáků ZŠ**

vernisáž výtvarných prací na téma „Hudba“

Charakteristika vyučovacího předmětu – 1. stupeň

„Vzdělávání ve vyučovacím předmětu výtvarná výchova: směřuje k podchycení a rozvíjení zájmu o výtvarné umění, vede k porozumění základním pojmům ve výtvarné výchově, seznamuje se základními zákonitostmi při používání různých výtvarných technik, učí chápat umělecký proces jako způsob poznání a komunikace, učí užívat různorodé umělecké vyjadřovací prostředky, pro vyjádření svého vnímání, cítění, poznávání“.

(http://www.zslodenice.cz:8001/ucebni-osnovy_umeni-a-kultura_vytvarna-vychova.htm)

Charakteristika vyučovacího předmětu – 2. stupeň

„Obsahové vymezení vyučovacího předmětu: pracuje s vizuálně obraznými znakovými systémy, rozvíjí tvůrčí činnosti, smyslovou citlivost a uplatňování subjektivity, přistupuje k uměleckému procesu v jeho celistvosti a chápe ho jako způsob poznání a komunikace, užívá různých uměleckých vyjadřovacích prostředků včetně nejnovějších informačních a komunikačních technologií, rozvíjí především průřezové téma Osobnostní a sociální výchovy (týká se společného zaměření na rozvoj smyslového vnímání, kreativity, vnímání a utváření mimouměleckého estetického) a Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech (prohlubuje vztah k evropské a světové kultuře)“.

(http://www.zslodenice.cz:8001/ucebni-osnovy_umeni-a-kultura_vytvarna-vychova.htm)

Vzdělávání na základních uměleckých školách

„Základní umělecké školy, přinesly pozitivní rozšíření prostoru pro výtvarnou výchovu. Prošly vývojem od dovednostně zaměřené výuky k tvořivějším podobám dneška. Formulace některých z nich najdeme v podobě alternativních studijních programů, které jsou součástí Vzdělávacího programu výtvarného oboru základních uměleckých škol.“ (Šobáňová, 2006, str. 17)

„V polovině devadesátých let byly vypracovány osnovy pro ZUŠ, které vycházejí z nejčastěji používaných a především ověřených pedagogických přístupů. Jsou to doposud nejpropracovanější, zkušenými pedagogy vyzkoušené způsoby pro vzdělání a výchovu výtvarnou výchovou. Ani toto dělení však není striktní, volnost pojetí se objevuje i v názvu osnov: Proudý ve výtvarné výchově. Je to soubor dvanácti studijních programů, ze kterých si můžete vybrat jeden, který je nejbližší Vaší životní filosofii a výtvarnému zaměření a podle něj můžete vypracovat tematický plán.“
(Adolf, 2002, str. 5 - 6)

Lze téma nábytek přímo použít ve výtvarné výchově?

Domnívám se, že výtvarná výchova je natolik všestranný obor, že prakticky není omezený myšlenkami, formami a obsahy, které bychom chtěli ztvárnit. Na rozdíl od jiných oborů jako matematika, fyzika, chemie, kde jsou jasně dané postupy a často pouze jeden výsledek je správný, výtvarná výchova dává neomezený prostor v individuálním vyjádření. Neexistuje zde pouze jeden správný postup a výsledek, nelze jasně říci, že pouze jedno konkrétní ztvárnění je správné. Výtvarná výchova je naopak směřována k samostatnému myšlení, fantazii, kreativitě jednotlivce a originalitě zpracování.

Ve spolupráci s Bc. Radkou Šustkovou, učitelkou výtvarného oboru Základní umělecké školy - Na Střezině v Hradci Králové, jsem připravila několik námětů na zpracování tématu „Nábytek“ při hodinách výtvarné výchovy různými technikami.

Výtvarný projekt „Nábytek“

Autor výtvarného projektu: Bc. Radka Šustková, ZUŠ Na Střezině, Hradec Králové a Hana Kvašínská, student PedF UK Praha

Výchovný a vzdělávací záměr: Poznávat tajemství nábytku v kontextu s jeho výrobou od počáteční do konečné fáze. Uvědomit si přínos hmotných věcí, které nás obklopují, jejich design a funkci, ale zároveň negativní dopady v důsledku jejich výroby. Použít různorodé formy k ztvárnění a vyjádření.

Uplatnit fantazii a kreativitu. Vnímat linie, barvy, prostorové a plošné dispozice. Práce s rytmem kresby dřeva. Nápodoba starých výrobních technik.

Použité techniky: Koláž, perokresba popř. kresba, modelování z hlíny, objektová a akční tvorba, linoryt + tisk z výšky

Stáří žáků: 6 - 14 let

Časové rozložení: 4 - 8 týdnů, podle náročnosti pracovních postupů

Náměty: Dřevo, Tvar v prostoru, Boulleho technika, Konstrukce nábytku, Kancelář „pro“

Dřevo

Motivace: Dřevo a původ, proměna dřeva při zpracování, rozdíly kreseb hmoty v závislosti na směru řezu kmenem. Ukázky materiálu v jednotlivých řezech.

Pojetí: Studie linií a textur na ukázkovém materiálu, kopírování detailů kresby dřeva a jeho grafické ztvárnění formou linorytu a následným tiskem z výšky. Snaha o dodržení rytmu linií kresby dřeva.

Tvar v prostoru

Motivace: Vnímání pocitů z různorodých tvarů (měkkost, tvrdost), celková harmonie. Nalézání podoby tvarů ve věcech, které nás obklopují. Musí být nábytek vždy symetrický?

Pojetí: Konstrukce (modelování a tvarování) prostorových tvarů z hlíny – návrh tvarově „pozitivní nebo negativní“ skříně. Využití symetrie a asymetrie, oblých a ostrých tvarů k vyjádření pocitů.

Boulleho technika (nápodoba intarzie)

Motivace: Každé slohové období má své typické tvarosloví, svou zdobnost. Seznámení se s materiály a technikami intarzování. Poznávání odlišnosti tvarů, jejich proporce a velikost - soustředění se na tvar jako celek i jednotlivé detaily.

Pojetí: Kresba, koláž. Studie a návrh intarzie vybrané plochy nábytku. Základní kresba motivu a rozvržení. Vlepování různých materiálů do předkreslených sekcí. Použití netradičních materiálů (hliníková fólie, přírodní materiály atd.). Je kladen důraz na výtvarný problém – barevnost, textura, kontrast materiálů a způsob prezentace.

Konstrukce nábytku – „živá židle“

Motivace: Konstrukce prostorového tvaru, řešení stavby a barevného ladění.

Netradiční pojetí nábytku – nábytek v pohybu, design, environmentální výchova.

Povídání o pohybu, rychlosti. Zachycení pohybu a energie na fotkách a obrázcích.

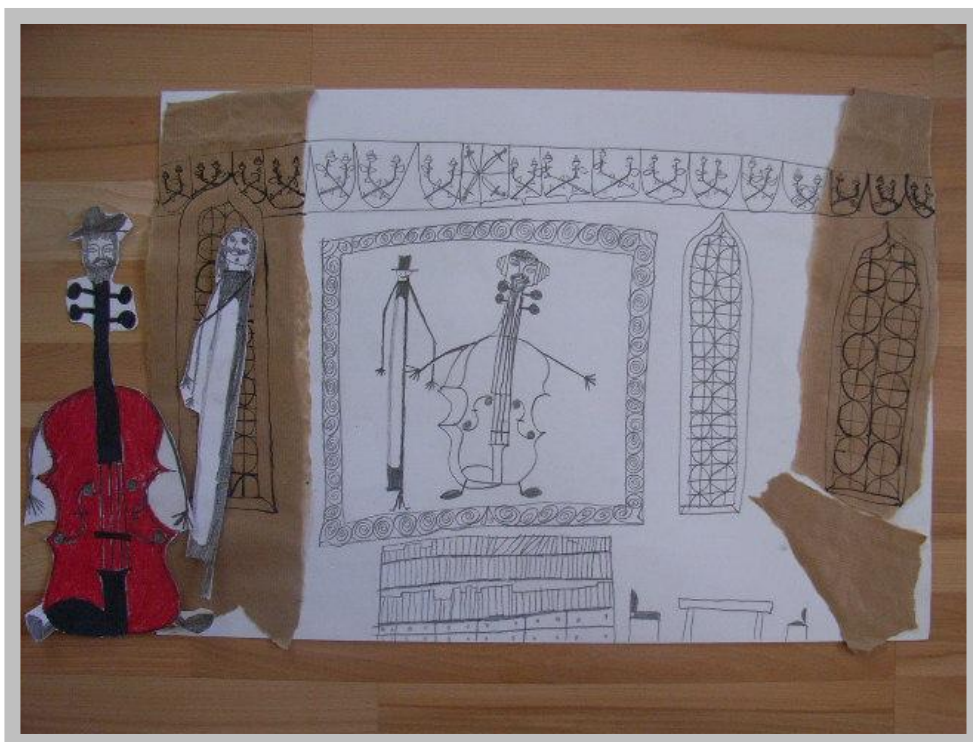
Pojetí: Objektová a akční tvorba. Spojování PET lahví do logického celku, využití barevných částí lahve k zdůraznění pohybu a energie. Pomocí PET lahví, víček z PET lahví, potravinové fólie lepicí pásky vytvořit „živou židli“ - plastiku rostoucí do všech stran.

Kancelář „pro“

Motivace: Každý den se setkáváme s různými typy nábytku. Kancelář a její vybavení je přizpůsobena požadavkům dle daného typu profese. Ukázky tradičních kanceláří, jejich skladba a odůvodnění sestavy. Prožívání prostoru, skladba, blízkost a vzdálenost, detaily. Samostatná tvorba, fantazie.

Pojetí: Koláž spojená s perokresbou. Vytvoření vhodného prostoru pro imaginární osobu. Prostoupení materiálů bílá čtverka, balicí papír a přechod barev tuše (hnědá, černá), popřípadě propojení s kresbou tužkou (viz příklady zpracovaného námětu obr. 44-50).

▼ **Obr. 44 – Kancelář pro pana Housle a pana Smyčce**

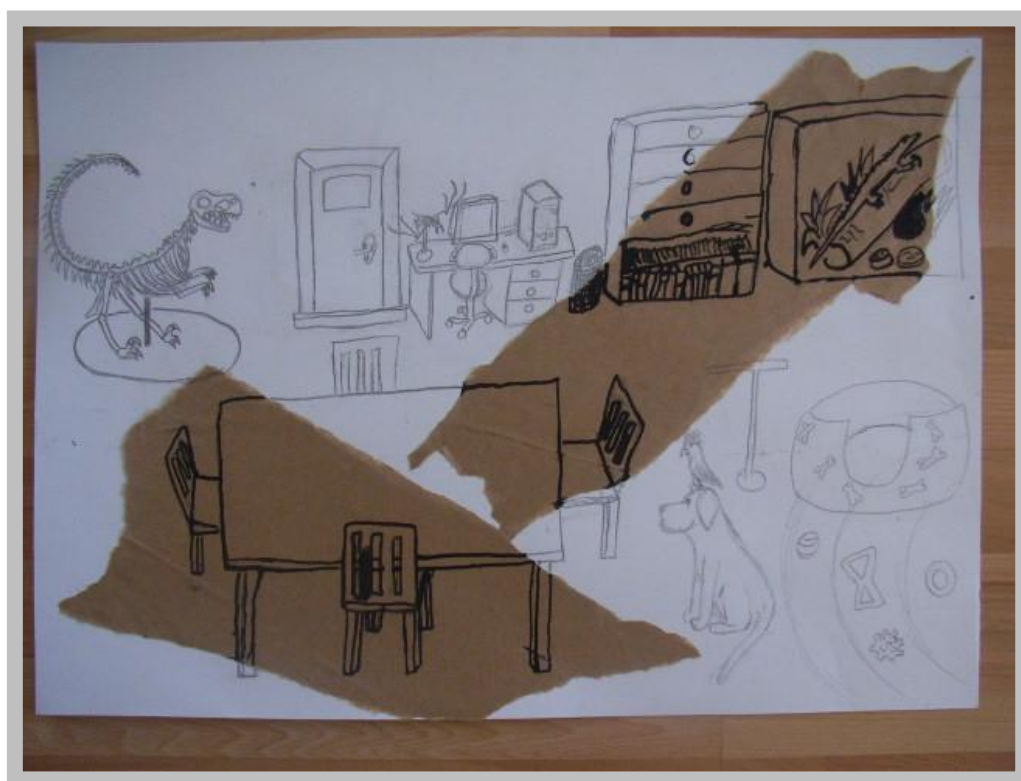
▼ Obr. č. 45 Kancelář chemika

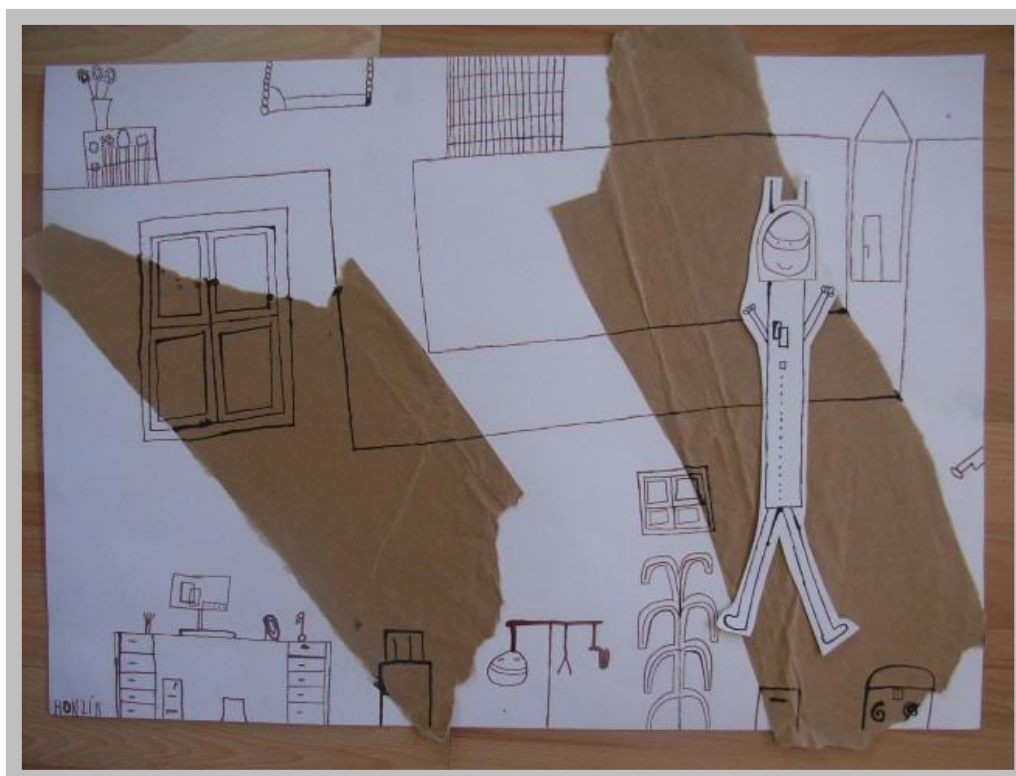
▼ Obr. č. 46 Kancelář upíra

▼ **Obr. č. 47 Kancelář veterináře**

▼ **Obr. č. 48 Kancelář kosmonauta**

▼ Obr. č. 49 Kancelář baletky

▼ Obr. č. 50 Kancelář Sherlocka Holmesa

Práce s dětmi v ZUŠ je na vyšší odborné úrovni, než je výuka na ZŠ. Je zde větší prostor hlouběji se věnovat tématu (např. vysvětlení výtvarných technik a jejich procvičování).

Na ZUŠ jsou skupiny dětí velmi často věkově kombinovány. Pedagog by měl být schopen odhadnout dle vývoje dětského projevu stupeň vývojové etapy dítěte a k tomuto faktu by mělo být i přihlášeno v požadavcích na práci a následnému hodnocení práce. Měl být schopen odhadnout typologii dětského výtvarného projevu. Pokud se nám správně podaří odhadnout výtvarně projevovaný typ žáka, můžeme se snáze vyhnout případným problémům při vedení práce žáka.

Nyní jsme došli na samý závěr základního vzdělání. Stojíme na prahu rozhodnutí, kam dále směřovat naše kroky, jak nejlépe využít naše odhalené schopnosti a dovednosti. Rodiče za spolupráce pedagogů (případně školních psychologických poradců) by společně s žákem měli vybrat vhodnou alternativu dalšího vzdělávání vzhledem k možnostem žáka. Pro náš záměr a zainteresovanost v oblasti nábytku je možné využít dalších vzdělávacích procesů, ať již ve státní, či soukromé sféře.

Na středních odborných učilištích najdou uplatnění především manuálně zruční jedinci s konstruktivními schopnostmi, případně výtvarným nadáním dle zvoleného typu učebního oboru. Z výčtu můžeme například uvést následující obory: Umělecký truhlář a řezbář, Truhlář, Nábytkářská a dřevařská výroba, Truhlářské práce, Čalounické práce ad.

Na středních školách můžeme pokračovat například v oborech: Design interiéru, Nábytkářská a dřevařská výroba ad. Na ukončený učební či studijní obor lze navázat dalším, vyšším odborným, nebo vysokoškolským vzděláváním např. Interiérová tvorba, Restaurování nábytku – restaurování starožitností, Tvorba nábytku a navrhování interiérů, Materiálové inženýrství, Výtvarná umění např. prostorová tvorba ad.

Jistě právě díky kvalitnímu vzdělání, máme možnost navazovat na historické poznatky, přetvářet, rozvíjet a zdokonalovat nábytkovou tvorbu, hledat nové neobvyklé formy ztvárnění nábytku a následně tyto hodnoty předávat dalším pokolením.

ZÁVĚR

Jen stěží lze říci, že jsem se objektivně dotkla všech důležitých informací světa nábytku. Literatury, která byla již napsána, je tolik, že nelze v této práci čerpat ze všech zdrojů. Každým rokem jsou odkrývána fakta z nových archeologických nálezů, každým rokem přibývají nové technologie a materiály.

Na základě prostudovaných pramenů lze však konstatovat, že užité umění v čele s nábytkovým uměním se stalo nedílnou součástí našeho života, má hluboké kořeny v dějinách vývoje lidstva a **jeho význam z hlediska estetického, psychologického i praktického je neopomenutelný**. Nese v sobě poznatky o národních zvyklostech a tradicích, **přispívá k poznávání vlastního kulturního zakotvení a k posilování sounáležitosti s národní identitou**. Zároveň **podporuje multikulturní vztahy**. Prostřednictvím vzájemného obohacování vede k respektování zvláštností různých etnik. Nábytek je zdrojem informací, inspirace i **neverbálním komunikačním prostředkem**.

Pro jeho výtvarné kvality se stal nábytek cenným partnerem stavební architektury. Obohacuje nás nejen po stránce materiální, ale kultivuje i hodnoty duševní. **Zcela nepochybně je spojen s oblastí vzdělávání, výtvarnou a estetickou výchovou**. Aplikace tématu do hodin výtvarné výchovy je mnohostranně včlenitelná a využitelná, jak dokazuje fotografická dokumentace zpracovaného námětu na dané téma a návrhy výtvarných etud v příloze. V této souvislosti bych chtěla zdůraznit **i smysl a význam výtvarné výchovy, jako předmětu všeobecného rozvoje a kultivace osobnosti**. Prohlubováním estetického citění se postupně tvoří podmínky pro kladný vztah ke všem kulturním hodnotám.

Důkazem důležitosti nábytkového výrobního odvětví je i nespočet vydávaných periodik a literatury o nábytku a velké množství vzdělávacích institucí, které se zabývají předáváním informací, rozvojem schopností a dovedností nezbytných v souvislosti s nábytkovou tvorbou. Nábytek svým významem má pro civilizaci nevyčíslitelnou hodnotu. Proto by mělo být našim cílem, tuto hodnotu chránit, uchovávat, dále rozvíjet a předávat dalším generacím, jako součást kulturního dědictví lidstva.

Literatura čerpaná

1. ADOLF, Miloš. *Některé kapitoly z didaktiky VV*. Vyd. 1. Olomouc : Univerzita Palckého, 2002. 57 s. ISBN 80-244-0559-8.
2. BLAHOTOVÁ, Pavlína. *Bydlíme s dětmi...a děti s námi : Jak zařídit dětský pokoj*. Vyd. 1. Praha : Albatros, 2003. 154 s. ISBN 80-00-01285-5.
3. BRUNECKÝ, Petr. *Dějiny a bydlení*. 1. vyd. Brno : Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2003. 234 s. ISBN 80-715-7677-8.
4. DLABAL, Stanislav. *Nábytkové umění : Vybrané kapitoly z historie*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing spol. s.r.o., 2000. 312 s. ISBN 80-7169-655-2.
5. HAZUKOVÁ, Helena; ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy I.. 2. přeprac. vyd.* Praha : Karolinum, 1990. 117 s. ISBN 80-7066-368-5.
6. HELUS, Zdeněk. *Osobnost a její vývoj*. Praha : Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2003. 77 s. ISBN 80-7290-125-7.
7. MISTRÍK, Erich. *Estetický slovník*. Bratislava : IRIS, 2007. 250 s. ISBN 978-80-89256-08-2.
8. RAVIK, Slavomír. *Velká kniha o starožitnostech*. Vyd. 5. Český Těšín : Československý spisovatel, s. r. o., 2010. 550 s. ISBN 978-80-7309-806-3.
9. SOUKENKA, Vladimír. *Design nábytku*. Vyd. 2. Praha : Vydavatelství ČVUT, 2001. 41 s. ISBN 80-01-01072-4.
10. SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha : Victoria Publishing, 1994. 939 s. ISBN 80-85605-18-X.
11. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Vyd. 1. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 92 s. ISBN 80-244-1469-4.
12. UŽDIL, Jaromír; RAZÁKOVÁ, Dagmar. *Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole*. Vyd. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1958. 138 s.
13. WÖHRLIN, Traugott. *Nábytkové slohy od antiky po současnost*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2008. 223 s. ISBN 978-80-247-2034-0.

Literatura inspirativní

1. *Český design = Czech design : 1995 - 2000 / výběr prací a úvodní text Jiří Pelcl .*
Praha : Prostor, 2001. 175 s. ISBN 80-902736-6-1.
2. ROESELLOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově .* Praha : Sarah, 1997.
219 s. ISBN 80-902267-2-8.

Internetové zdroje – text

<http://www.interiery-truhlarstvi.cz/novinka/strucne-dejiny-nabytku.html>
<http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/predskolni-vzdelavani>
<http://www.svet-bydleni.cz/nejnovejsi-clanky/volba-barev-do-bytu-je-cestou-k-rodinne-pohode-aneb-v-jake-barve-se-propadnete-do-depresi.aspx>
http://cs.wikipedia.org/wiki/Auguste_Comte
http://www.zslozenice.cz:8001/ucebni-osnovy_umeni-a-kultura_vytvarna-vychova.htm
<http://ografologii.blogspot.com/2009/05/psychologie-hodnot.html>
<http://www.remeslozije.cz/zakum/soutez>

Obrazová dokumentace - čerpaná z literatury

Obr. č. 5

MILLER, Judith. *Nábytek*. Praha : Slovart, 2006. 560 s. ISBN 80-7209-855-1.
(str. 23)

Obrazová dokumentace – archiv firmy BUCUR

Obr. č. 23 – 37 Projektová dokumentace

Obrazová dokumentace - fotoarchiv autora

Obr. č. 44 – 50 Kancelář „pro“

Obrazová dokumentace – internetové zdroje

Obr. č. 1 <http://www.svet-bydleni.cz/bydleni-1/historie-nabytku-3-dil-staroveke-kultury.aspx>

Obr. č. 2

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Worker_adze_Eshnunna_Louvre_AO6694bis.jpg

Obr. č. 3 <http://www.skolnicasopis.cz/index.php?cla=6>

Obr. č. 4 <http://www.svet-bydleni.cz/bydleni-1/historie-nabytku-3-dil-staroveke-kultury.aspx>

Obr. č. 6 <http://www.malinovysvet.cz/dejiny/starrim.htm>

Obr. č. 7

http://www.storiadimilano.it/arte/FBORROMEO_PITTURA/FedericoBorromeo.htm

Obr. č. 8 <http://www.livinghistory.cz/phpbbforum/viewtopic.php?f=36&t=1631>

Obr. č. 9 <http://cantica.kh.cz/grad/?page=kodex>

Obr. č. 10 <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/30.93.2>

Obr. č. 11 <http://www.flickr.com/photos/mharrsch/43816263/in/photostream/>

Obr. č. 12 <http://www.flickr.com/photos/mharrsch/43816259/in/photostream/>

Obr. č. 13 <http://antykinadine.blox.pl/html/1310721,262146,169.html?2>

Obr. č. 14, 15 <http://www.artfinding.com/Artwork/Tables-&-Consoles/Empire-style-Marechaux-gueridon-table/6538.html>

Obr. č. 16 http://www.allposters.com/-sp/Art-Nouveau-Bed-1900-Posters_i4035218_.htm

Obr. č. 17 http://www.antica.cz/teichmann/nabidka_detail.php?id=00943

Obr. č. 18 <http://www.archithings.net/human-furniture-designed-by-dzmitry-samal>

Obr. č. 19 <http://satniskrine.webnode.cz/>

Obr. č. 20 <http://www.homemag.cz/tagy/multifunkcni-nabytek/page/2/>

Obr. č. 21 <http://www.kuchyne.cz/galerie/5822.aspx>

Obr. č. 22 <http://www.volny.cz/zsdrozdin/bk.html>

Obr. č. 38 <http://limitedhype.com/2009/08/chaise-longue-by-rene-sulc/>

Obr. č. 39 <http://www.childrensfurniture.co.uk/mdf.html>

Obr. č. 40 <http://www.childrensfurniture.co.uk/bed.html>

Obr. č. 41 <http://www.zusletovice.cz/Gallery.aspx?id=1035>

Obr. č. 42

http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Obr. č. 43 <http://www.zsol.cz/?topic=vernissaz-a-vystava-vytvarnych-praci-v-zs-ostrozska-lhota>

Příloha

Didaktická část - volné náměty pro výtvarné etudy

Manýrismus - krátké období přechodu mezi renesančním a barokním slohem, vrcholící kolem poloviny 17. století. Z hlediska výzdoby se jedná o jedno z nejsložitějších slohových období. Mezi typické zdobné prvky patří podstavce nábytku. Na níže prezentovaných fotografiích je ukázka stolových podnoží přecházejících z dřevěné dýhované části v zlacené řezby lidských těl (od pasu nahoru), znázorňujících podepírání nábytku.

Námět: Za pomoci ukázky fotografické předlohy manýristického nábytku, vytvořte vlastní skicu (předběžnou kresbu) lidské bytosti, jejíž část by teoreticky mohla být základem pro návrh řezby podnože. Důraz klademe na snahu dodržet poměry velikostí jednotlivých částí lidského těla. Použitá technika: kresba tužkou či uhlem.

Obr. č. 1. Manýrismus - stolek

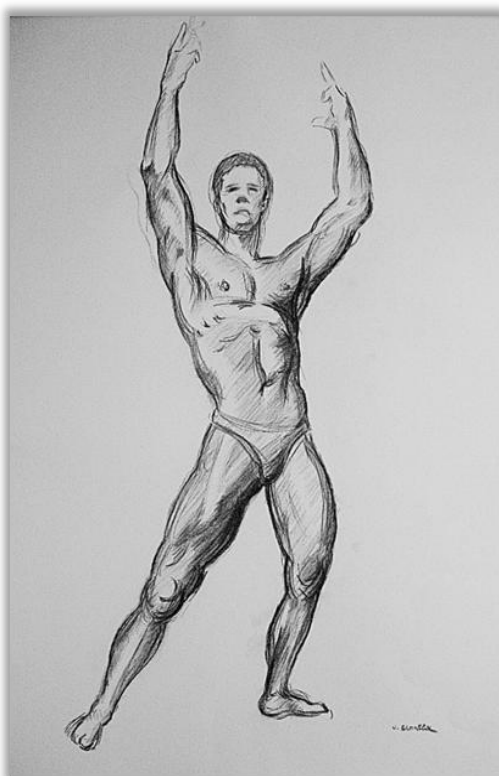
Obr. č. 2 Detail podnoží stolu ▲

Obr. č. 3 Detail skříně ▲

Obr. č. 4 Ukázka – skica ženy ▲

Obr. č. 5 Ukázka – skica muže ▲

Gotické období je typické svou výraznou ornamentálností.

Námět: Na základě ukázek přenášíme obraz ornamentu technikou perokresby. Lze si libovolně zvolit celek, nebo pouhou část (rozpracovaný detail) ornamentu. Perokresbu stínujeme pomocí „šrafování“ a vrstvení čar.

Obr. č. 6 Gotické křeslo ▲
+ detail opěradla

Obr. č. 7 Detail gotického ►
Ornamentu

Obr. č. 8 Detail ornamentu gotické knihovny ▲

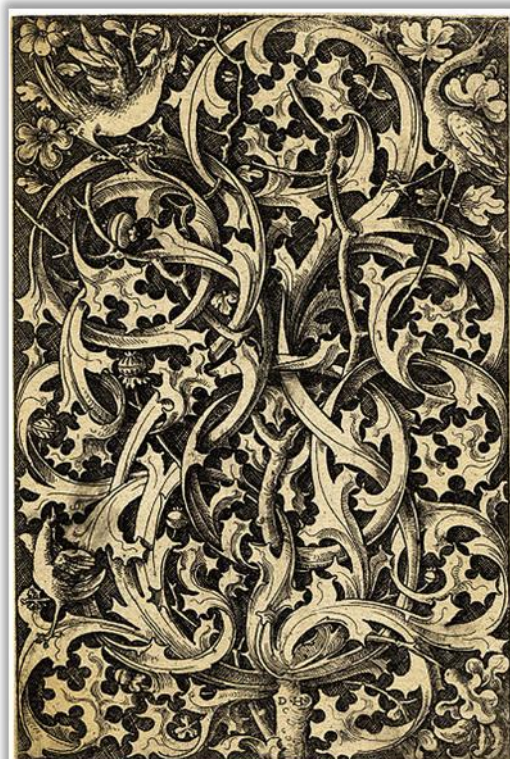

Obr. č. 9 Gotický stůl ▲

Obr. č. 10 Perokresba skříní ▼

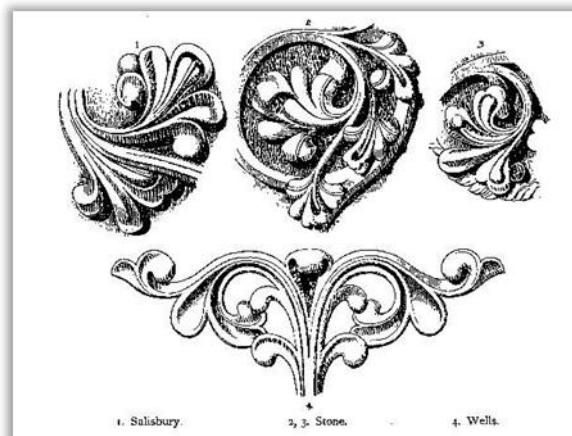
Obr. č. 11 Perokresba ornamentu ▼

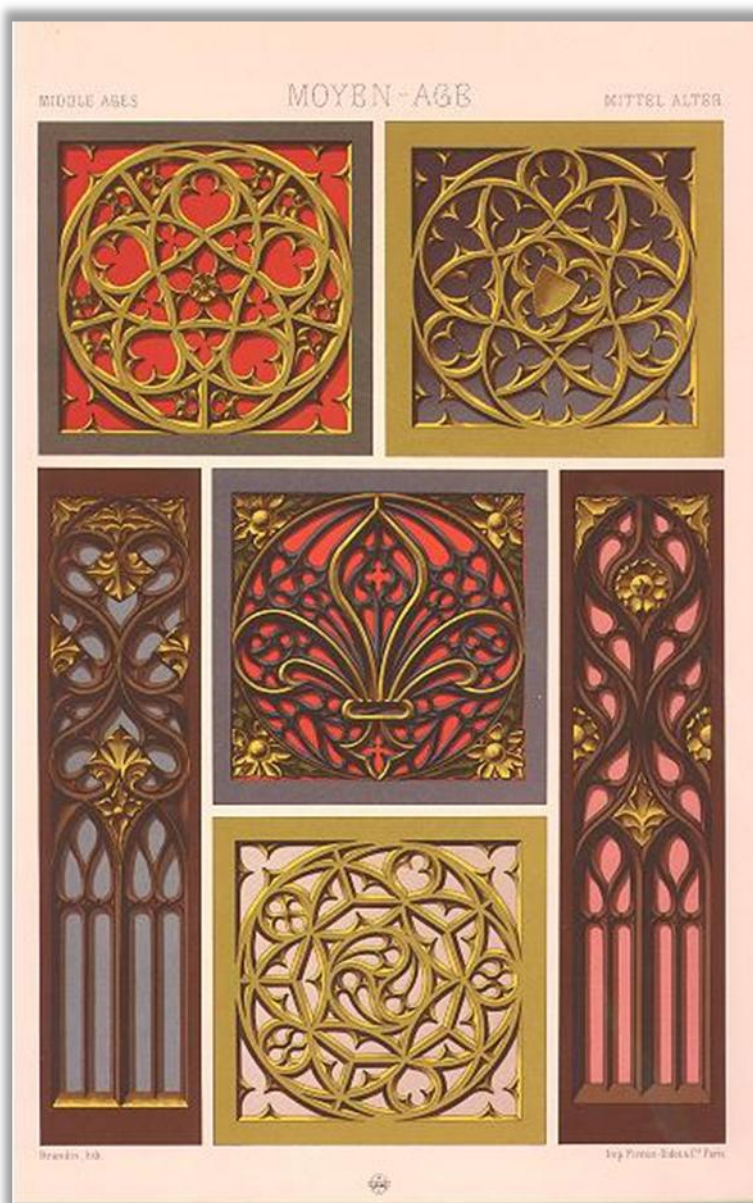
Obr. č. 12 Perokresba detailu
ornamentu ▼

Obr. č. 13 Perokresby ornamentů ▼

Námět gotického ornamentu lze velmi dobře zpracovat i technikou malby.

◀ **Obr. č. 14 Gotické
ornamenty
technika – malba**

Námět: Zátěží

Pro námět „Zátěží“ lze zvolit jakýkoliv dostupný kus nábytku, který současně s doplňky vyladíme do celkové harmonické kompozice. Výtvarná technika - kresba (tužka, uhlí), malba (tempera, akvarel). Důraz klademe na tvar, snahu o dosažení vyváženosti světla a stínu, síly jednotlivých kontur, a dodržení poměrů velikostí zobrazovaných předmětů. Velmi zajímavou předlohu nám pro své výrazné linie může tvořit kubistický nábytek.

Obr. č. 15 Kubistické křeslo ▲

Obr. č. 16 Kubistická židle ▲

Obr. č. 17 Zátěží s mlýnkem ▼

Obr.č. 18 Zátíší s telefonem ▼

Obr. č. 19 Zátíší s deštníkem (uhel) ▼

Obr. č. 20 Malba temperou ▼

Obr. č. 21 Malba akvarelem ▼

Obrazová dokumentace přílohy – internetové zdroje

- Obr. č. 1-3 <http://www.slohovy-nabytek.cz/node/6>
- Obr. č. 4 <http://www.robertocampus.com/2007/06/photoshop-tutorial-wonder-woman-pin-up-digital-painting/>
- Obr. č. 5 <http://georgin.iprostor.cz/galerie/fotogalerie-i/obrazarna.htm>
- Obr. č. 6 <http://www.antiquefurnituredetail.info/gothic-antique-furniture.html>
- Obr. č. 7 http://www.ancientexcavation.com/productdetails.php?product_ID=1207
- Obr. č. 8 <http://www.victorianweb.org/art/design/gothic/6j.html>
- Obr. č. 9 http://www.artisansofthevalley.com/pf/gt/pf_tbdoc_final3_1.jpg
- Obr. č. 10 <http://www.gutenberg.org/files/12254/12254-h/12254-h.htm>
- Obr. č. 11
[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ornament with Thistle %28Gothic Thistle%29.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ornament_with_Thistle_%28Gothic_Thistle%29.jpg)
- Obr. č. 12 <http://www.flickr.com/photos/thevintagecollective/4090689656/>
- Obr. č. 13
<http://www.lookingatbuildings.org.uk/styles/medieval/ornament/detail-norman-to-gothic.html>
- Obr. č. 14 <http://www.costumes.org/history/racinet/racinetmdievalarch.jpg>
- Obr. č. 15, 16
<http://bydleni.centrum.cz/design-a-architektura/2009/9/3/galerie/kubisticky-nabytek/>
- Obr. č. 17, 18 <http://www.angie-shy.net/art.skicy.html>
- Obr. č. 19 <http://www.vytvarnoplzen.cz/album/fotogalerie-moje-tvorba/zatysi-s-destnikem-uhel-74x60cm-jpg/>
- Obr. č. 20 <http://galerienatali.webz.cz/Zatisi/Zidle.jpg>
- Obr. č. 21 <http://galerienatali.webz.cz/Zatisi/Zatisi%20s%20gitarou.jpg>